

Incipit scđs liber sententiarū clarissimi et summi theologi
rū principis Sancti Thome Aquinatis ordinis pđicatorū.

Spiritus eius

ornauit celos: et obstetri
cāte manu ei⁹ educit⁹ ē co
luber tortuosus. Job. 26.
Creaturarum considera
tio pertinet ad theologos
et ad p̄hos: sed diuersimodē.
p̄hi. n. creaturas cōsi
derant s̄m q̄ in p̄p̄ia nā
p̄sistunt. vñ p̄p̄ias cās et
passiones rez inquirunt:
sed theologus considerat
creaturas s̄z q̄ a p̄rio p̄n

cipio exierūt: et in finē vltimū ordināf: qui de⁹ est: vñ re
cte dīna sapientia nōiatur. q̄ altissimā cām considerat q̄
dens ē: vñ d̄r Eccl̄ici. 4. 2. Nonne deus fecit sanctos suos
enarrare et. per modū istū in hoc scđo libro de creaturis
agif. vñ materia eius ex verbis p̄missis accipi potest: ex
quib⁹ tria elicere possum⁹. s. rez p̄ncipiū: p̄ncipij ipsius
actum: et actus effectum. Ex parte p̄ncipij duo tangūt
s. spūs et manus: spūs bonitatis vel volūtatis sue: s̄z man⁹
p̄tatis. De hoc spū d̄r i ps. Emitte spm tuū et creabunt:
Quia s̄m Diony. 4. cap. de di. no. Sicut sol radios suos
emittit ad corpōz illuminatiōem: ita dīna bonitas radi
os suos. i. p̄ticipationes sui diffundit ad rez creationes:
Et iō Augu. dicit q̄ inq̄tū bonus ē sumus: istū spūm ne
gauerūt q̄ posterūt deum p̄duxisse res ex necitate nāe:
et nō ex libertate volūtatis: vñ quos dicit Diony. ca. 4.
de di. no. Q̄ dīnus amor nō p̄misit eū sine germine esse.
Sed de manu p̄tatis eius in ps legif. Aperiete te manū
tuam oīa implebunt bonitate. In manu siquidē ei⁹ erāt
oēs fines terre: q̄ ab eterno non nisi in eius p̄tate erant.
Aperita enim manu clauē amoris creature p̄dierūt. H est
manus de qua dicit Esa. 59. Ecce non ē abbreviata ma
nus eius: quia in finita sua virtute rerum subam in eē p̄
ducit: hanc manus abbreviare voluerūt qui a deo nihil
fieri posse ex nihilo astruxerūt. Et sic appet in p̄ductiōe
creaturaz trinitas p̄sonaz. in spū ip̄e sp̄s scūs d̄ quo di
cīt sapie. i. Spūs domini repleuit oēm terraz. In māu fi
lius q̄ ē brachiū p̄ris d̄r. Job. 40. Si hēs brachiū sicut
deus et. eo q̄ ip̄e ē virtus et sapia dei. p̄rie Cor. i. Et oīa p̄
ipm scā sunt. Jo. i. Sed in p̄noie eius persona patris ex
primitur cuius ē et filius et spūs scūs. de quo d̄r Hen. p̄rio.
In p̄ncipio creauit deus celū et terrā. Sed ex parte actus
tangit et duo. s. ornatum et obstetriciōis officiū: ornatus
p̄tinet ad dispōnē reruz: quia eas varia pulchritudie de
corauit: vt d̄r Eccl̄ici. 4. 2. Magnalia sapie sue decorauit.
De hac etiam pulchritudine Boetius dicit Mundum
mente gerēs pulchrum pulcherrimus ip̄e. Sed obstetri
catio pertinet ad prouidentie gubernationem: qua crea
turas per se subsistere non valentes ad modum obstetri
cis in esse conseruat: necessaria in finem ministrat et ip̄e
dimēta repellit etiam mala in bonum ordinando. vñ d̄r
Job. 38. s̄m similem meta foram: quis conclusit hostys
mare qñ erumpebat et. Ex pte effectus duo tangit. s. ce
lum et colubrum tortuosus. In celo duo considerare pos
sumus. s. stabilitatem. puer. 3. Stabiliiuit celos prudētia
et indeficientē claritatem de qua eccl̄ici. 24. Ego feci in
celis vt oziretur et. vñ de per celos intelligere possum⁹
creaturas que i decore suo firmiter p̄sisterūt. Simili
ter in colubro tortuoso duo considerare possumus. s. ob
scuritatem et obliquitatem. p̄rimuz in nomine colubri:

quia coluber dicitur quasi colēs vmbraz q̄ sonat in p̄ua
tionē lucis: obliquitatē in hoc q̄ dicit⁹ tortuosum. distor
tum enī ē quod rectitudine obliquat⁹. Et iō p̄ hunc colu
brum tortuosum creature ille intelligi possūt: quaz pul
chritudo est p̄ p̄tām obscurata: et rectitudo obligata et p̄
cipue diabolū: cuius inuidia mors intrauit in orbem ter
rarum. sapie. 3. Et de vmbrositate eius d̄r. Job. ii. Sub
vmbra dormit in secreto calami. Et de eius tortuositate
dicit⁹ Esa. 27. Visitabit dñs i gladio suo duro et. Recte
q̄ celos spūs ornasse d̄r: q̄ in creaturis que suum ordinē
p̄uauerunt: diuina bonitas clarius resplēdet: et decoris
ornatus imutatus non est. Recte et d̄r coluber tortuo
sus manu obstetricante educit⁹: quia in malis relucet et
diuina potentia: per hoc q̄ cohibētur: et diuina prouiden
tia p̄ hoc q̄ eoz mala ordinātur in bonum: et sic p̄z mate
ria hui⁹ scđi libri in quo de institutione creaturarū agif:
et lapsu per p̄tām angeli vel hoīs.

Unum esse rerum p̄ncipiū ostendit non
plura: vt quidam putauerunt. Dist. I.

Creationes rerū insinuās scriptu
ra: deum eē creatorē initiumq̄ tē
poris atq̄ oīum visibiliū vel in
visibiliū creaturarū: in p̄rimo
dio sui ostēdit dicēs. In p̄ncipio

creauit deus celum et terraz. His etenim ver
bis Moyses spiritu dei afflatus: in vno p̄n
cipio a deo creatore mundum factū refert: eli
dens errorē quorundā plura sine p̄ncipio fu
isse p̄ncipia opinantiū. Plato nāq̄ tria initia
fuisse existimauit: deū. s. et exēplar: et materiā:
et ipsa increata sine p̄ncipio: et deum quasi
artificem: non creatorem. Creator etenim est
qui d̄ nihilo aliquid facit: et creare proprie est
de nihilo aliquid facere: facere vero nō est mō
de nihilo aliquid opari: sed etiam de materia.
Unde et hō vel āgelus dicit⁹ aliqua facere: sed
nō creare. Vocaturq̄ factor sine artifex: s̄z nō
creator: hoc enī nomen soli deo p̄p̄rie p̄gruit
quī et de nihilo quedā: et de aliquo aliqua fa
cit. Ip̄e est ergo creator et opifex et factor: sed
creatoris nomen sibi p̄p̄rie retinuit: alia vero
noīa et creaturis cōmunicauit. In scripturis
tamē sepe creator accipitur tāq̄ factor: et crea
re sicut facere sine distinctiōe significationis.
Quod hec verba facere et agere non dicunt de
deo s̄m eaz rōnem qua dicit⁹ de creaturis.

Veritas mensciendum est hec verba. s.
creare: facere: et agere et alia hōi de
deonon posse. dici s̄m eam rōnē qua
dicit⁹ de creaturis. Quippe cū dici
mus eū aliqd facere nō aliqd i opando moto
illi itelligim⁹ inesse: vel aliquam in laborando
passionem: sicut nobis solet accidere: sed eius
sempiternae voluntatis nouum aliquem signi
ficamus effectum. i. eterna eius volūtate ali

quid nouiter existere. Cum ergo dicitur aliquid facere: tale est ac si dicat iuxta eius voluntatem vel per eius voluntatem aliquid nouiter contingere vel esse: vt in ipso nihil noui contingat. Sed nouum aliquid sicut in eius eterna voluntate fuerat: fiat sine aliqua sui motione vel mutatione. Hos vero opando mutari dicimur quia mouemur. Non enim sine motu aliquid facimus. Deus ergo facit vel agere aliquid dicitur: quia causa est omnium rerum nouiter existentium: dum eius voluntate res noue esse incipiunt: quae ante non erant absque ipsius agitatione: vt actus proprie dici non queat: cum vbi actus omnis in motu consistat. In deo autem motus nullus est. Sicut ergo ex calore solis aliqua fieri contingit: nulla tamen in ipso vel in eius calore facta motione vel mutatione. Ita ex dei voluntate noua habent esse sine mutatione auctoris qui est vnum et solum principium omnium. Aristoteles vero duo principia dixit. scilicet materiam et spiritum: et tertiam operatorium dicitur: mundum quoque semper esse et fuisse.

Quod catholicum est docet.

Hum ergo et filium errorem spiritus scilicet euacuans veritatisque disciplinam tradens deus in principio temporis mundum creasse: et ante tempora eternaliter existisse significat ipsius eternitatem et omnipotentiam commendans. Qui voluisse facere est: quia vt praediximus ex eius voluntate et bonitate res noue existunt.

Diuisio textus.

Iudicium liber iste pres duas. In primo determinat de eis in spali quatuor ad considerationem theologi pertinet. et ibi (De angelica itaque natura) prima in duas. In prima determinat de creatura secundum exitum eam a principio. In secunda determinat de eis secundum ordinem eam in vltimum finem. ibi (Credamus quod rerum creaturarum etc.) prima diuiditur in tres. In prima inducit auctoritatem quod omnia veritate omnium errorum excludit. Secundo persequitur errores qui per auctoritates confirmantur. ibi (Plato namque) Tertio concludit veritatem: ibi (Voxumque et similia) Circa primum duo facit. primo tangit errorem Platonis. Secundo errorem Aristotelis. ibi (Arist. vero etc.) Circa primum facit duo. primo ostendit quod per auctoritates scripture refellitur error Platonis. tum propter multitudinem principiorum: tum propter negationem creationis: secundo remouet quoddam dubitationem ex dictis: ibi (Verum sciedum etc.)

Questio.

Euidencia huius partis quatuor hic sex. primo vt sit tunc vnum primum principium. Secundo vtum ab illo principio res per creationem effluerunt. Tertio vtum tantum ab ipso res per creationem prodierunt: an et ab aliis quibus principis secundis. Quarto si non per creationem, vtum alio quolibet modo vnum possit esse alterius. Quinto vtum res ab eterno a deo create fuerunt. Sexto

supposito quod non: quod deus in principio celum et terram creasse. Cuius sint plura principia.

Primus sic procedit. Vt quod sint plura principia. In primo principio: quod secundum philosophum 2° celi et mundi. Si vnum duntaxat fuerit in natura reliquum. secundum summum malum est duntaxat summum bonum: sicut et malum bonum. quod cum sit quoddam summum bonum quod est principium primum omnium bonorum. vt quod sit et vnum summum malum quod est principium primum omnium malorum: et sic erunt duo prima principia. Preterea. ostendit quod sit vel ipsa est primum principium vel est ab aliquo principio: sicut in tertio philosophorum dicitur: sed aliquod malum sit in mundo. si ergo ipsum non sit primum principium: quia hoc dato haberetur propositum: opus quod sit ab aliquo principio: sed non a bono: quia bonum est destructiuum mali: et non causa eius: sicut nec calidum frigidum et eadem ratione illius mali si non sit primum principium: erit alterum malum principium primum. Non est enim in principis vel causis procedere in infinitum: vt probatur in 2° metaphysice. ergo vt quod opus deuenire ad primum malum: quod sit principium omnis mali: et sic habetur propositum. Si dicatur quod malum non habet principium sed accidit propter interuentionem alicuius principii agentis. Contra. omne quod accidit propter interuentionem agentis est casuale: et in paucioribus secundum malum inuenitur: vt in pluribus: vt in secundo topico dicitur. ergo videtur quod malum sit interuentionem: et habeat per se principium. Preterea. que sunt ab vno principio habent conformitatem adinuicem: quia principium imitatur principium: sed in rebus reperitur magna diversitas et diuersitas. ergo opus ea in principia tria reducere. Preterea. materia et agens nunquam incidunt in idem: vt in secundo philosophorum dicitur: nec est agens et forma in idem numero: sed res habent principia et formalia et materialia et actiua et in singulis est deuenire ad vnum primum: vt in secundo metaphysice. probatur. ergo opus ponere multa prima principia.

Sed contra omnis multitudinem praecedit vnitatem. quia pluralitas ex vnitatem nascitur. si ergo ponatur plura principia. opus eis esse primum vnum principium: sed primo non est aliquid primum. ergo impossibile est ponere plura prima principia. Preterea. quicunque conueniunt in aliquo: et in alio differunt: opus esse composita: sed si ponatur plura prima principia. opus ea in aliquo deuenire: ex quo habent rationem principii: et cum sint plura in aliquo differre. ergo opus ea esse composita: sed nullum compositum est primum. ergo impossibile est esse plura prima principia. Preterea. si essent plura principia prima aut essent similia aut contraria: si similia. aut vtrumque per se sufficiens: et sic alter superflueret: aut vtrumque per se insufficiens: sed coniuncta sufficerent ad principium res: et sic non essent prima principia. tum quia indigerent coniungere quod esset primum eis. tum quia agerent per aliud additum essentie. scilicet coniunctionem ipsam et nullum tale est principium primum. si autem sunt contraria. omne autem contrarium destruit et impedit contrarium suum. ergo si sint eque potentia vnum impediet alterum: adeo quod nullus sequeretur effectus. si vero alterum fuerit potentius omnino destruit alterum ergo impossibile est esse plura prima principia.

Respondeo dicendum quod primum dicitur dupliciter. scilicet primum simpliciter: et primum in genere vel in ordine aliquo. si secundo modo sic secundum genera plura causarum sunt plura prima principia: vt materiale primum quod est materia prima: et primum formale quod est esse: et sic de aliis: et ulterius descendendo ad diuersa rerum genera inueniuntur diuersa prima principia. in diuersis etiam secundum idem genus cause: sicut in liquidabilibus prima materia est aqua: et in aridis terra: et in animalibus semen vel menstruum: sed primum simpliciter impossibile est esse nisi vnum. et hoc triplici patet. primo: ex ipso ordine

vniversi cuius partes inveniuntur adinuicem ordinate eē
quasi partes animalis in toto que sibi inuicem deseruiunt.
Talis autē coordinatio plurius nō est nisi vnum aliquod
intendat: ergo oportet esse vnum summū bonū vltimū
quod ab oībus est desideratū: et hoc est primū principū.
Aliter apparet ex ipsa rerū natura: inuenitur enim in om-
nibus rebus natura entitatis i quibusdam magis nobilis
et i quibusdam minus: ita tamē qd ipsarū rerū nature nō
sūt hoc ipsū esse quod habēt. Alias eē eēt de intellectu cu-
iuslibet quiditatis: quod falsum est: cū quiditas cuiuslibet
rei possit intelligi eē nō intelligēdo de ea an sit. qd qd ab ali-
quo eē habeat: et oportet deuenire ad aliquid cuius natu-
ra sit ipsū suū esse. alias in infinitū procederet: et hoc est
quod dat esse omnibus: nec pōt eē nisi vnum: cum natura
entitatis sit vnus ratiois i omnibus secundū analogiam.
vnitas enī causati requirit vnitate i causa per se: et hec est
via thicēne. Tertia via est ex imaterialitate ipsius dei:
oportet enī causam mouētem celū esse virtutē nō in ma-
teria: vt i. s. physicoz probatur: i his autē que sūt sine ma-
teria nō potest eē diuersitas nisi secundū qd natura vnus
est magis completa: et i actu existēs qd natura alterius. et
go oportet qd illud quod venit ad pfectionē completēti
et puritatē actus sit vnus tātum a quo proficiat oē illud
quod potētiē admixtus est: quia actus pcedit potētiā
et completus diminutū: vt i. 9. Metaph. probatur. Circa hoc
tamē tripliciter est erratū: quidā enī vt primi natura-
les nō posuerūt nisi causas materialē. vnde qui ex eis plu-
ra principia materialia posuit plura principia simpliciter
dixit prima. Quidā vero cū causa materiali posuerūt et
causas agētes et dixerūt duo cōtraria esse prima agētia. s.
empedocles vt amicitia et lites: et huic cōsonat opinio pi-
tagore qui diuisit oīa entia i duos ordies et vnus ordinem
reduxit i bonum: sicut i principū et aliter i malū: et exide
pullulauit heresis manicheoz qui ponit duos deos vnū
creatores bonoz iuisibilū i corporalū noui testamē-
ti. Alius creatores visibilū corporalū veteris testamē-
ti. Tertius error fuit eoz qui posuerūt agēs et materiaz:
sed agēs nō esse principium materie quātū sit vnum tātū
agēs. et hec est opinio Anaxagore et Platōis nisi qd Plato
superaddidit tertiū principū. s. sortes separatas a rebus
quas exemplaria dicebat et nullam esse causā alterius: sed
per hec tria causari mūdū: et res ex quibus mūdus constat.

Ad primum

ergo dicēdum. qd sumus malum nō
cōtrariatur sumo bono secundū rem
sed solum fm voces propter duo. Primo quia sumus ma-
lū esse nō potest: nihil enim est adeo malum i quo nō sit
aliquid boni ad minus esse. Et ideo dicit phis i. 4. ethico-
rum qd si esset adeo pfectum malū quod proueniret ex
corruptiōe omniū circūstantiarū: nec seipsum sustinere
posset. Secūdo quia illi bono quod nullo modo potest au-
ferri vel minui nihil opponitur priuationē vel cōtrarie: vn-
de nec ipsum particulare malū opponit sumo bono dire-
cte: sed particulari bono quod p ipsū priatur: et dico ali-
quid directe opponi alteri quādo opponitur ei secundū
qd huiusmōdi: sicut nigredo manus opponitur albedini ma-
nus directe: sed indirecte opponit etiam albedini parietis
nō iquātū est nigredo vel albedo huius: s. iquātū est al-
bedo simpliciter p quē modum cuiuslibet bono quodlibet
malum opponit nō scdm propriā rationē huius vel illi-
us: sed scdm cōmunē rationē boni et mali et sic si malū sum-
mo bono opponat hoc erit indirecte: quia nō opponit ei i
quātū est tale bonū: sed iquātū est bonū. ¶ Ad 2^m dicē-
dū. qd malū nō habet causā nisi p accidēs dupliciter. Pri-
mo modo. s. fm qd agēs p accidēs dicitur respectu eius qd
accidit pter itentionē agētis: quia omne agens agit pro-

pter finem et intendit bonū quod est finis et nulla priatio
est intenta: sed sequitur ex forma inducta cui adiungitur:
ignis enim non intendit a materia priare formā aeris:
sed inducere formā propriā: sed inducēdo formā pro-
priā priat formā aeris similiter peccator intendit dulce
dinē que ē bonū alicuius partis eius. s. concupiscibilis et
nō intendit priationē gratie. Secūdo sicut dicit agens p/
accidēs remouens prohibēs. prohibēs enī priationē
est forma vel res aliqua. Vnde qui remouet illā rem di-
cit causare priationē: sicut qui extinguit candelā vel por-
tat ex domo dicitur causare tenebras: quod ergo dicit qd
oē qd est vel est principū vel a principio intelligēdū est de
illis que sunt aliquid in re. sed malū est priatio quedam
et nō nōmiat naturā aliquā positiue. ¶ Ad tertiū dicen-
dū. qd si loquamur de malo nature: qd malū potest cōside-
rari vel respectu totius nature vel respectu alicuius par-
ticularis agētis i natura: si respectu totius nature sic con-
stat qd malum est valde i paucioribus: quia nō potest esse
nisi i generabilibus et corruptibilibus: quoz cōgregatio
ē parue quātū respectu totius celi: i quo nullus malus
accidit. Si autē cōsideret respectu alicuius particularis
agētis i natura: cōstat qd actio eius semp est secundū debi-
tū nature sue: nisi aliquādo impediā et hoc ē raro: et ex ta-
li impedimēto accidit malus i natura eius: sicut apparet i
partibus mōstruosis: si autē loquamur de malo culpe qd
inuenit in eo quod nō determinat ad vnā actionē: sicut
oīa que agūt ex libertate volūtatis: aut hoc ē pluriū natu-
raz aut vnus tātum: si ē vnus nature: sicut in angelis sic
cōstat qd in pluribus est cōsecuta operatio recta fm cōue-
niētiaz nature ipsorū. et peccatū ipsorū fuit vt in pauciori-
bus. Si autē ē pluriū naturaz: sicut est homo: qui ē cōpo-
situs ex natura intellectuali et sensitua: pōt cōsiderari du-
pliciter: vel secundū totā naturā speciei: et sic oī qd i plu-
ribus actio eius procedat secundū illā naturā cuius actio
multiplicior: et circa bona magis manifesta nobis: et quia
nature sensitue actio est circa delectabilia sensus: qd ma-
gis multiplicat qd delectabile ratiois: qd est etiaz magis
occultū nobis qd cognitionē a sensu accipimus: ideo vt plu-
res sequunt operationes illas: et ex hoc cōtingit malū ipfi
homini nō iquātū est homo: qd nō ē hō fm qd habet sen-
suum: s. secundū qd habet rationē: vel potest cōsiderari ali-
quod ididū illius speciei: et sic cōtingit qd aliquis per
voluntatē determinat ad sequēdū operationes ipsius ra-
tiois p habitū virtutis: et tūc vt i pluribus bene opat et de-
ficat vt i paucioribus: s. qd adheret alteri nature efficiat qd
si alius vt dicit i. 9. ethicoz. vnde tūc ē iudiciū de ipso
sicut de alijs animalibus i quibus ē nā sensitua tātū: qd i plu-
ribus opabit bonū sibi quātū ad id qd factū ē vt leo p cru-
delitatē vel canis p irā sus p luxuriā et sic de alijs: vt dicit
Boetius i libro de solatōe. li. 4to. p. 3ª tertia. vñ constat qd
malū i paucioribus siue pparet ad principū totū nā siue
ad aliqū agēs picularē. ¶ Ad 4^m dōz. qd res hnt 3as tates
adinuicē quātū ad primos effectus: s. tñ cōcordat et 3^{ia}
in vltio fine ad quē ordinant 3as armoniā quā constituūt:
sicut p3 etiā in mixto qd pponit etiā ex cōtrarijs: ex hoc se-
quit qd agētia prima sūt cōtraria: licet agēs primū sit vnū
quia iudiciū de agēte et fine ē idem: cū he due cause in idē
incidāt. ¶ Ad quintum dicendum. qd quāuis deus nullo
modo sit mā: nihilominus tamen ipū esse qd materia bz
imperfectum put dicit ens in potētiā bz a deo et reducū in
ipsū: sicut in principū. Silr et forma qd ps est rei est silr
do agentis primi fluens ab ipso: vnde oēs forme reducū-
tur i pmū agēs: sicut i principū exemplare: et sic p3 qd est
vnum primū principū simplr quod est pmū agens
et exemplar et finis vltimus.

Distin. I.

Aliquid possit exire ab eo p creationē.

Secundū sic pcedit vñ qd p creatōez nihil a deo possit exire i eē. oē. n. qd fit pole erat p fieri: qz si n: ipole erat fieri & necesse n fieri ab egpollēti: & ita factū nō eēt: s; qd ē pole fieri vñ moueri ē pole p potētiā passiua; qd cū nō sit ens p se existēs: o; qd fit i aliquo ente: qd est in potētiā: s; nihil est ens i potētiā ad aliquid: gnetiā ad aliqd sit i actu: ergo oē qd fit: fit ex aliquo ente in actu pexistente: s; nullū tale creatur: qz creare est ex nihilo aliqd facere: vt in lsa dicit: ergo nihil a deo pōt creati. ¶ In oī mutatiōe est aliquid ex quo est mutatio per se: qz oīs mutatio ē inter duos terminos: s; illud ex quo p se fit aliqd: opz remanere i eo qd fit vel s; totū: si fit ex eo sicut ex materia: vt cultellus ex ferro: vel fm aliqd eius. s. fm materiā vt si dicat totum fieri ex toto vt caro fit ex cibō: ex albedine. n. nō dicit fieri nigredo nisi p accidens. i. post albedinē: sicut etia; ex nocte dicit fieri dies. Si ergo dicat ens fieri ex nō ente: o; qd nō ens vñ aliqua pars ei: cum tamē partes nō habeat: maneat in ente: & qd fit simul ens & nō ens: quod ē impossibile: ergo oē quod fit: fit ex ente aliquo: ergo videt qd impossibile est aliquid a deo creati. ¶ Nullum permanēs simul fit & factum ē: qd dū fit nō est: & dum factum ē. nō autem simul est & nō ē. si ergo aliqua res pmanēs fiat a deo: oportet qd fieri sit ante suū esse: s; factio cum sit accidēs nō potest eē sine subiecto: ergo oportet qd omne quod fit: fiat ex aliquo i quo sit factio sicut in subiecto: s; nullum tale creatur: ergo nihil p creationē fieri potest. ¶ Preterea si creatio ē aliquid: cū nō sit substantia: oportet qd sit accidēs: omne autē accidēs ē in aliquo subiecto: nō autē potest eē in ipso creato: sicut i subiecto: qz hoc ē terminus eius: sic enim creatum creatione eēt prius inquātū ē subiectus eius: & posterius inquātū ē terminus. ergo oportet qd sit i aliqua materia ex qd creatum fiat: & hoc ē contra rationē creatiōis: ergo creatio nihil ē. ¶ Preterea. si creatio aliquid est: aut est creator vel creatura: s; non creator: qz sic eēt ab eterno & ita creature ab eterno: ergo ē creatura: s; omnis creatura aliqua creatione creatur: & sic creationis ē creatio in infinitū: quod ē impossibile vt patet ex. v. physicozum: vbi dicit qd actiōis nō ē actio in infinitum: ergo impossibile ē creationē esse.

Scōtra est qd dicitur genesis. pmo. In pñ creatiōis deus zc. ¶ P. oē agēs agit s; id qd ē i actu sed qd ē fm aliquid sui in actu & fm aliquid in potētiā efficit rē fm aliquid sui. s. inducēdo formas in materia; ergo cum primū ens. s. deus sit actus sine pmixtione potētiē: videtur qd totam rem efficere possit secūdm totum substantiam eius. Hoc autem est creare: ergo videtur qd deus creare possit.

Respondeo qd creationē esse non tantum fides tenet: sed etiam ratio demonstrat: cōstat enim qd omne quod ē in aliquo genere imperfectū oriatur ab eo in quo primo & pfecte reperitur natura generis: sicut patet de calore in rebus calidis ab igne: cum autē qd libet res & quicquid ē in re aliquo modo eē participet et admixtum sit imperfectioni: oportet qd omnis res fm totū id qd in ea est a primo & pfecto ente oriatur. hoc autē creare dicimus. s. producere rem in eē fm totam suā substantiam: vnde necessariū est a primo principio omnia p creationē procedere. ¶ Sciēdū est enim qd ad rationē creationis ptiēt duo. Primū est vt nihil presupponat in re que creati dicitur: vnde in hoc ab alijs mutationibus differt: quia generatio presupponit materia; que nō generatur: sed p generationē completur in actum forme trāsmutata. In reliquis vero mutatiōibus presupponitur subiectū

Questio. I.

quod est ens completū. vnde causalitas generantis vel alterantis nō sic se extēdit ad omne illud qd in re inueni: s; ad formas qd de potētiā in actu educitur: s; causalitas creatantis se extēdit ad oē id quod ē in re: & ideo creatio ex nihilo dicitur eē: quia nihil ē quod creatiōi pexistat quāsi nō creatus. 2^m ē vt in re qd creati dicitur prius sit nō eē eē: nō quidē prioritate tēporis vñ duratiōis: vt prius non fuerit: & postmodū sit: s; prioritate nature: ita qd res creata si sibi relinquat consequat nō eē: cum eē nō habeat nisi ex influētiā cause superioris. Prius enim vñ cuiq; inest naturaliter quod nō ex alio h; qd quod ab alio h;: & ex B differt creatio a generatiōe eterna: sic enim nō pōt dici qd filius dei si sibi relinquitur nō habeat eē cū recipiat a patre illud idē eē quod ē patris qd ē eē absolutū nō dependēs ab aliquo. Et fm ista duo creatio dupl; dī eē ex nihilo. Tū ita qd negatio neget ordinē creatori iportat p hāc ppositionē ex ad aliquid pexistēs: vt dicat eē ex nihilo: qz nō ex aliquo pexistēti: & hoc quātū ad pñm. Tū ita qd remaneat ordo creatiōis ad nihil pexistēs vt affirmatus: vt dicat creatio eē ex nihilo: qz res creata naturaliter prius h; nō eē qd eē: & si h; duo sufficiāt ad rationē creatiōis: sic creatio pōt demonstrari: & sic phi creationē posuerunt. Si autē accipiamus 3^m oportere ad rationē creatiōis: vt. s. ē duratiōe res creata prius nō eē qd eē habeat: vt dicat esse ex nihilo: quia ē tēpore post nihil: sic creatio demonstrari nō pōt nec aphis pcedit: s; p fidē supponit.

Ad primum ergo dōm: qd fm Auicēnaz duplex ē agēs: qd daz nāle qd ē agēs p motū: & qd daz dīnū qd ē dāns eē: vt dictū ē. Et similr opz accipere duplex actus vel factus: qd daz p motū agētis naturalis: & oē tale fieri: opz qd pcedat tēpore potētiā: nō tātū actiua: s; etiā passiua: qz motus ē actus existēs in potētiā. Qd daz vero ē factus inquātū recipit eē ab agēte diuino sine motu: & si istud factus sit nouus: opz qd pcedat esse eius nā & duratiōe potētiā actiua & nō passiua: & ab actiua potētiā tale factū dicit possibile fieri: si autē nō sit nouus tūc potētiā actiua nō pcedit duratiōe: s; nā. ¶ Ad 2^m dōz qd creatio nō ē factio qd sit mutatio pprie loquēdo: s; ē tādā acceptio eē. vnde nō oportet qd habeat ordinē essentialē nisi ad dantē eē: & sic nō ē ex nō eē nisi inquātū ē post nō eē: sicut nox ex die. ¶ Ad 3^m dōm. qd nulla res pmanēs pōt simul fieri & facta eē. si fieri pprie sumat: s; qdā sūt qd significāt ipsū factū eē p modū fieri: sicut cū dicit motus terminari: simul. n. terminat & terminatus ē: & s; si illuminat & illuminatū ē: eo qd illuminatio ē terminus motus vt in. 7. phy. cōmē. dicit: & similr etiā forma substantia; si recipit & recepta ē: & s; si aliqd sit creat & creatum ē. Et si obiciat qd aī oē factū eē ē oē fieri pprie acceptū. Di co qd vñ ē in oibus qd fiūt p motus: sicut gñatio segit motū alteratiōis & illuminatio motū locale: nō aut sic ē i creatiōe vt dcm ē. ¶ Ad 4^m dōz. qd creatio pōt sumi actiue & passiue: si sumat actiue cū creatio significet operationē diuinā qd ē eēntia eius cū relatiōe quadaz: & sic creatio ē substantia diuina. Si autē sumat passiue sic ē quoddaz accidēs i creatura: & sic significat quandā rem nō qd sit i p dīcamēto passionis pprie loquēdo: s; que ē in genere relatiōis: & ē qdā habitudo habētis eē ab alio psequēs opationē diuinā: & sic nō ē iconueniēs qd sit i ipso creato: qd educitur p creationē: sicut i subiecto: sicut filiatio i petro iquantū recipit naturā humanā a patre suo: nō ē prior ipso petro: s; sequit actionē & motum qd sunt priora: habitudo autē creationis nō sequit motus: sed actionē diuināz tantum que ē prior qd creatura. ¶ Ad 5^m dōm. qd vt prius dictum est. in primo. distinctiōe trigesima. articulo tertio. quādo creatura refert ad creatozes: relatio realiter fundatur in

Distin. I.

creatura et in deo secundum rationem terminum. unde ipsa relatio imposita in nomine creatiois non ponit aliquid in creatore: sed in creatura terminum. non tamen oportet quod alia creatione creetur: quod illud quod est relatio per se non refertur ad aliud alia ratione media: ut est in primo dictum est. di. 26. artic. 3. nisi secundum rationem: et hoc rationes quod secundum rationem terminum sunt non est ipse in infinitum multiplicari.

Utrum creare conveniat alijs quam deo.

III.

Tertium sic procedit. Videtur quod creare etiam conveniat alijs quam deo. omne enim quod non producit in esse per generationem si de novo fiat creatura: sed anima rationalis non exit in esse per generationem. ergo a quoque sit creatura: sed anima rationalis exit in esse virtute intelligentiarum. unde Plato inducit deus scolis dicens. Genus quod credidistis ad vos recipite: et loquitur de anima rationali. Et sicut in libro de causis. dicitur quod creata est anima mediante intelligentia. ergo videtur quod angeli vel intelligentie creare possint. **¶** Cuiusmodi dignitatis creatura est capax. habet eo sibi coicatur qui sume liberalis est: sed potentia creandi coicabilis est creature: ut infra i. 4. di. 5. magister dicit. ergo videtur quod alicui creature sit coicatum quod creetur. **¶** Sed contra. quod ad aliquid magis resistit agenti difficilius est ab eo aliquid fieri: sed primum est magis resistens quam non ens simpliciter. ergo difficilius est aliquid fieri ex contrario quam ex non ente. Sed agens naturale facit contrarium ex contrario. ergo videtur quod etiam ex non ente simpliciter aliquid facere possit: et sic potest creare. **¶** Sed secundum quod res exeunt a deo ita etiam ordinantur in ipsum. sed Dionysius in pluribus locis lex divinitatis est: ut nunquam ultima reducantur in finem nisi per media. ergo videtur quod ultima entium non immediate a deo creentur sed a causis medijs. **¶** Sed in causatum cause scilicet non agit causa prima nisi secundum quod agit in ipsa causa scilicet agente: sed deus est causa prima omnium rerum cuiuslibet rei creator est. ergo quilibet causa scilicet in qua deus operando creat creaturam dici debet: et sic creare non terminum deo convenit.

Sed contra. Damascenus anathematizat omnes qui dicunt angelos aliquid creare: de quibus tamen magis videtur quod de alijs. ergo videtur quod creare solius dei sit. **¶** Sed ens et non ens simpliciter in infinitum distant: sed mouere per distantiam infinitam est potentie infinite qualis est sola divina potentia. ergo solius eius creare est.

Respondeo. dicitur quod circa hoc est triplex opinio. Quidam enim philosophi posuerunt quod a prima causa immediate est unum primum causatum: a quo postmodum sunt alia: et sic deinceps. unde posuerunt unam intelligentiam causari mediante alia: et animam mediante intelligentia: et corporalem naturam mediante spirituali: quod per heresi condemnatur: quod hec opinio honoris deo debet creature attribuit. unde per perinqua est ad trahendum in idolatriam. Alii alij dixerunt quod creatio nulli creature convenit: nec etiam coicabilis est: sicut nec esse infinite potentie quam exigit creatiois opus. Alii dixerunt creationem nulli creature coicatur esse: coicari tamen potuisse: quod magis asserit in 4. libro. Utraque autem harum ultimarum opinionum videtur mihi secundum aliquid vera esse. cum enim de ratione creationis sit ut non preexistat aliquid sibi ad minus secundum naturam ordinem hoc potest accipi vel ex parte creatis vel ex parte creati. Si ex parte creatis sic dicitur illa actio esse creatio que non firmatur super actione alicuius cause precedentis. et sic est actio terminum cause primae: quod omnis actio scilicet cause firmatur super actione cause primae. unde sicut non potest coicari alicui creature quod sit causa prima: ita non potest coicari sibi quod sit creans. Si autem firmatur ex parte creati: sic illius proprie est creatio: cui non preexistat aliquid in re: et hoc est esse. Unde dicitur in libro de causis: quod prima rerum creaturarum est esse. et alibi in eodem libro dicitur quod esse est per creationem: et alie perfectiones superaddite per formationem: et in compositis precipue illud esse quod est prime partis. scilicet materiae. et ex parte ista accipiendo creationem po-

Questio I.

6

tuit coicari creature: ut per virtutem cause prime operantis in ipsa aliquid esse simplex vel materia producat. et hoc modo philosophi posuerunt intelligentias creare: quibus sit hereticum.

Ad primum dicitur quod in hoc auctoritates philosophorum non sunt recipiende: quod in hoc erraverunt. Possent tamen exponi hoc modo omnes ille auctoritates: ut dicerent creare animas in quantum per motum orbium disponunt corpora ad aie receptionem: sed hoc non est de intentione eorum. **¶** Ad secundum dicitur quod quicquid est coicabile creature de hoc quod est pertinens ad perfectionem nature eius coicatur sibi. non autem est verum de perfectionibus scolis: sicut non omnis homo qui receptibilis est regie dignitatis: a deo factus est rex. et sic etiam est de auctoritate creandi secundum illos qui dicunt quod creatio potuit creature communicari. **¶** Ad 3. dicitur quod resistens contrarium non facit difficultatem in agendo nisi in quantum elongat potentiam ab actu: quod unum contrarium quod est magis intensus tanto potentia est magis remota ab altero. et ideo quod aliquid fiat ex non ente simpliciter est maioris virtutis: quam quod fiat ex contrario: quod in non ente simpliciter nulla potentia remanet. **¶** Ad 4. dicitur quod quis ad ultimum finem reducantur ultima per media: nunquam tamen influentia ultimi finis alicui medio communicatur: ita. scilicet ut sit ultimum desideratum. et sic etiam nunquam influentia primi agentis quod est creatio: alicui scolis principio coicari potest. **¶** Ad 5. dicitur quod agens primum ut generans non operatur in hac re generata nisi educendo de propria forma materiae. Sed oportet cause prime esse in creando ipsam materiam. et ideo agens naturale primum est tantum generans hanc rem. Sed agens primum et divinum est creans. et ex hoc patet quod sic operatio artis fundatur super operationem nature: in quantum natura preparat arti materiam: ita et operatio nature fundatur super creationem in quantum ministrat nature materiam.

Utrum aliquid aliud a deo efficiat aliquam rem.

III.

Quartum sic procedit. Videtur quod nihil aliud efficiat aliquam rem nisi deus. Agens enim quod agit sine medio est perfectius quam illud quod medio indiget in sua actione: sed deus est agens perfectissimum. ergo videtur quod omnia nullo median te producat. **¶** Sed iter alias creaturas angeli sunt nobiliores: sed efficientia rerum non attribuitur angelis. unus enim angelus non est causa alterius: nec est iteque causa corporalis creature. ergo videtur quod multo minus alie creature sint cause quorundam. **¶** Sed idem specie non producit a diversis agentibus secundum speciem: sed prima individua omnium spirituum immediate a deo creata sunt: supposito quod mundus non fuerit semper. ergo videtur quod nihil possit producere aliquid simile sibi secundum speciem. **¶** Illud quod non est ex aliqua materia non potest fieri nisi per creationem: sed forme et accidentia non habent materiam partem sui vel esse in infinitum abire. ergo non possunt fieri nisi per creationem. Inde sic. omnia causa efficiens alicuius rei dat sibi formam vel substantialem vel accidentalem: sed hoc non producantur nisi per creationem. ergo nihil potest esse causa efficiens alicuius rei nisi creator: quod tantum deus est: ut dictum est. **¶** Sed causa efficiens nunquam est deficientior quam effectus: sed agentia naturalia non agunt nisi per quantitates activas quod sunt accidentia: quod probatur ex hoc quod non est possibile aliquid esse formam substantialem in uno: et accidentalem in altero. unde calor qui est actus hominis non potest esse forma substantialis ignis: et sic de alijs. ergo nullum agens nature producit aliquam formam subalem. Et sic idem quod prius.

Contra. secundum Damascenum cuiuslibet rei est propria operatio: sed omnis res que habet propriam operationem actus sua operatione est causa alicuius. ergo videtur quod ignis calefaciendo sit causa caloris: et sic de alijs. **¶** Preterea. si deus immediate causaret omnia una res non deperderet ab alia: sicut causatum a causa. et sic res non magis fieret ab uno quam ab alio: sed videmus ad sensum quod

nō sit qdlibz ex quolibz: s; ex semine hoīs semp gnatur ho mo. s; semē patris est causa effectiua filij.

Respondeo dñm: q; circa hanc qñē sunt tres pōnes Quaru; vna est q; dñs imēdiate opet oia ita q; nībil aliud est causa alicui rei: adeo: q; dñcū q; ignis nō calefacit s; deus: nec manus mouet: s; deus causat motū: et sic de alijs. S; hec positiō stulta est: q; ordinem tollit vniuersi et p; p;ia operationē a rebus et destruit iudiciū sensus. **Secūda** positiō est quorūdā p; hōz: q; vt p;pas opatio nes rerū sustineat deū imēdiate oia creare negant: s; dñcū q; imēdiate est causa p;mi creati: et illud est causa alterius. et sic deinceps. S; hec opinio erronea est: q; fm fidē nō poni mus angelos creatores: s; solū deū creatore oīuz visibilibz et invisibilibz. **Tertia** positiō est: q; deus imēdiate oia operatur: et res singule p;pas operatiōes habēt: per q; cau se p; xime rerū sunt: nō tamē oīum: s; quorūdā: q; enī vt dī ctū est fm fidē nō poni creatura aliqua aliā in eē p;duce re per creatiōē: nec vīte p;pa nec aliena: id oīum illorū que per creatiōē in esse exēit solus deus imēdiate causa est. h; aut sunt que per motū in esse exire nō possunt: nec p; gnōnem. **Primo** p;pter simplicitatē eētie sue in qua subsi stunt: q; omne qd gnatur o; eē cōpositū ex mā et forma. vñ de nec angeli nec aīe rōnales possunt gnari: s; solūz creati: secus aut de alijs formis: q; etiā si sunt simplices: nō tamen habēt eē absolutū: cū nō sint subsistētes. vñ exitus in eē nō debet eis: sed cōposito habēt talē formā qd per se gnari dicūt quasi per se eē habēs. forme vō p;dicte nō dicūt ge nerari nisi p; accēs: et eadē rōne mā p;ma que gnōni substat p;pter sui simplicitatē nō gnāt sed creat. **Secūdo** p;pter elongatiōē a dīetate vt corpora celestia. oē. n. qd gnatur: gnatur ex p;trario. **Tertio** p;pter necessitatē gnantis si milis in spē gnato. p;pter qd p;me hypostasēs imēdiate a deo create sunt: vt p;mus homo: p;mus leo: et sic de alijs. nō enī homo generari pōt nisi ab hoīe. alr aut est de illis reb; ad quarū gnōnes nō regit agēs simile in spē: s; sufficit vir tus celestis cu; qualitatib; actiuis et passiuis: vt q; ex putre factione gnatur. Alioz vero que p; motū et gnōne p;ducū tur creatura causa eē pōt. vel ita q; hēat causalitatem supra totā spēs: sicut sol est causa in gnōne hoīs vel leonis: vel ita q; hēat causalitatem ad vñū idiuuū spēi tñ: sicut homo ge nerat hoīem: et ignis ignem. **Doz** tamē causa etiā deus est magis intima in eis operās q; alie cause mouētes: q; ipse ē dans eē rebus. Cause aut alie sūt q; si determinātes illd eē. **Nulli** enī rei totū eē ab aliqua creatura p;ncipiū sumit: cū mā a deo solū sit: eē aut est magis intimū cui libet rei q; ea per q; eē determinat. vñ et remanet illis remotis: vt in lib; de causis dī. vñ opatio creatoris magis p;tingit ad intima rei q; operatio causaz scdaz: et ideo hoc qd creatū est cau sa aly creature nō excludit qn deus imēdiate in rebus oī bus opet in q; tum vīus sua est sic mediū p;tingens virtu tem cuiuslibz cāe scde cū suo effectū. nō enī vīus alicuius creature posset in suum effectum nisi per virtutē creatoris a quo est omnis virtus et virtutis cōseruatio et ordo ad effe ctū: q; vt in lib. de causis dī: causalitas cause scde firmatur per causalitatem cause p;me.

Ad primum qd dñm: q; nō est ex indigentia dei q; causis alijs idigeat ad creandū: s; ex bonitate ipsius: q; etiā dignitatē causandi alijs p;ferre vo luit. **Ad scdū** dñm: q; si ponamus fm quorūdā opinione angelos deseruire deo in motibus orbūz: constat q; angeli causa erunt gnōnis et corruptionis per motūz orbūz: et ista causalitas in omnes reorūquebī: q;uis nō omnes circa b; ministeriū occupentur: q; fm Diony. superiores angeli i feriores illuminant de ministerijs per eos exequēdis. Si aut hoc non supponit pōt dici: q; ex hoc q; angeli sunt nobi

liores nō sequit q; habeāt hāc dignitatē que est causare ge nerationē et corruptionē in rebus: s; aliā multo digniorem q; consistit in dei cognitione. **Ad 3^m** dñm q; non pōt idē esse effectus fm spēm a diuersis agētibus imēdatis habē tibz operationes determinatas ad determinatos effect; sicut ab arte et natura: sed deus non habet opationē deter minatā ad aliquē effectū: imo vna sua operatione pōt oēs effectus quos vult p;ducere. vñ eundē effectū spē que na tura p;ducit deus pōt sine natura opante facere. **Ad q; tum** dñm: q; circa exitū rerū in esse per generationē fuit triplex opinio. **Prima** fuit ponentiū latitationē. s; Anaxa re q; ponebat oia in oībus: et gnōne fieri p; abstractionē. et sic nō ponebat verā gnationē: q; ē p; hoc q; noua forma subalis acquiri mē. et in hunc defectū icidit oīs opinio antiquoz qui nō ponebat verā gnationē: s; gnationē eē vel per cōgre gationē et segregationē: vel p; alterationē tñ. et hoc cōtinge bat eis: q; non ponebant cām formale: s; vel mālēs tñ: vel cum hac etiā agentē. **Alia** opinio huic p;traria fuit: Plato nis qui posuit formas separatas quas vocauit p;deas eē in ducentes formas in materijs: et quasi ad hanc opinionē in ducit opinio Auicēne qui dicit. q; oēs forme sunt ab itelli gentia et agēs naturale nō ē nisi p;parans mām ad receptio nē forme. et ista opinio p;cedit ex hoc q; vult. vñū qd gnā ri ex suo fili: qd frequēter nō inuenit in rebus nālibz: sicut in his q; p;putrefactionē fiunt. et ē q; ponebat fieri p; se ter minari ad formas. et hoc nō pōt eē: q; p; se fieri terminat ad hoc qd h; eē qd ē terminus factiōis: et hoc ē tñ cōpositū nō forma neq; materia. vñ forma nō nisi p; accēs gnatur **Tertia** ē Arist. media iter has. s; q; oēs forme sunt in po tētia in mā p;ma: non autē actū: sicut ponēs latitationes di xerunt: et agēs naturale agit nō formā s; cōpositūz iduen do mās de potētia in actū. et hoc agēs naturale in sua actio ne ē quasi instrū ipsius dei agētis q; et mām condidit et for me potētiā dedit. vñ nō o; hāc opinione sustinēdo q; ge nerans creet formā: vel q; faciat aliqd ex nihilo: q; nō fac formā s; p;positū. **Ad q;ntū** dñm q; sicut calor nālis agit in virtute aīe vt instrū ei: vt in scdo de aīa. dī. p;pter qd nō tñ calefacit: s; agit ad gnōne carnis aīa. ita q; liras actiua agit i vīte forme subalis. et id p; illā actōez nō tñ inducitur mā in actū forme accitālis: sed ē in actum forme subalis.

Utrū mundus sit eternus.

Ad quintum sic p;cedit. Videtur q; mundus sit eternus. et ad hoc possunt adduci rōnes sumpte ex q;tuor. s; ex substantia celi: ex tpe: ex motu: et ex agente vel mouēte. **Ex substantia celi** sic. oē qd est inge nitū et icorruptibile semp fuit et semp erit: s; mā p;ma est i genita et icorruptibilis: q; oē qd gnatur: gnatur ex subiecto: et qd corrumpit: corrumpit in subm. materie autē p;me nō ē aliqd subm. g; materia p;ma semp fuit et semp erit: sed mate ria nunq; denudatur a forma. g; materia ab eterno fuit p;fecta formis suis: quibus spēs constituuntur. g; vniuersūz ab eterno fuit: cuius iste spēs sunt partes. et hec ē ratio Aristotelis in p;mo p;hyf. **Ex tpe**. q; non h; dīum nō ē corruptibile nec gnabile: q; gnatio ē ex p;trario: et corruptio in cōtrariū: s; celum nō h; dīuz: cū motui eius nībil cōtrariet. g; celus non ē gnabile nec corruptibile. g; semp fuit et semp erit. et h; ē rō p;bi in p;mo celi et mūdi. **Ex fm positionē fidei** suba mundi ponitur incorruptibilis: s; oē icorruptibile ē ingeni tus. g; mundus ē ingenuus. g; fuit semper. p;batio medie oē qd est icorruptibile habz virtutē q; sit semper. sed illud qd habet virtutem q; sit semper non inuenitur quādoq; ens et quādoq; non ens: quia sequeretur q; simul esset ens et non ens. toto enīz tēpore aliqd ē ens ad qd vīus sua essen di determinatur. vñ de si habet virtutem vt sit in omni tē

potest in omni tempore esse: et ita si ponatur aliquando non esse: sequitur quod simul sit et non sit. quod nullus incorruptibile est quandoque ens et quandoque non ens: sed omne generabile est habens rationem. et hec est ratio philosophi in primo de celo et mundo. ¶ **P**rimo omne quod alicubi est ubi prius nihil erat: est in eo quod prius fuit vacuum: quod vacuum est in quo potest esse corpus cum nihil sit ibi. Sed si est mundus factus ex nihilo ubi nunc est mundus prius nihil erat. ergo ante mundum fuit vacuum: sed vacuum esse est impossibile: ut probatur in quarto physice. et ut multa ex perimetra sensitiua demonstrant in multis ingenijs: quod probatur fuisse quod non potest vacuū. ergo ipse est mundus incipisse. et hoc est commune in primo celi et mundo. ¶ **I**dem potest argui ex parte temporis scilicet. omne quod est semper in principio et fine sui semper fuit et semper erit: quod post principium est aliquid et ante finem: sed tempus semper est in eo quod est principium et finis: quod nihil est tempus nisi nunc: cuius diffinitio est quod sit finis preteriti et principium futuri. ergo ut semper fuit tempus et semper erit: et ita motus et mobile et totus mundus. et hec est ratio philosophi in octavo physice. ¶ **P**rimo omne id quod nunquam potest demonstrari: ut stans semper ut fluens habens aliquid ante se a quo fluat: sed nunc non potest demonstrari ut stans sic punctus: sed semper ut fluens: quod ratio tota temporis est in fluxu et successione. ergo si ante quodlibet nunc ponere aliud nunc. ergo impossibile est imaginari tempus habuisse prius nunc. ergo tempus semper fuit: et ita ut prius. et hec est ratio commentariorum. ibidem. ¶ **C**reator mundi aut preceedit mundum tempore non autem et duratione: si non tempore sicut causa effectum. ergo quantumque fuit creator fuit creatura: et ita mundus ab eterno. Si autem duratione. prius autem et postea: prius in duratione causat rationem temporis. ergo ante totum mundum fuit tempus. et hoc est impossibile: quod tempus est actus motus nec est sine motu. ergo impossibile est mundum non semper fuisse. et hec est ratio Augustini in sua meta. ¶ **I**dem potest ostendi ex parte motus. impossibile. n. est noua relatio esse iter aliquid nisi aliquid mutatione scilicet circa alterum eorum: sicut patet in equalitate. non enim aliquid fuit de nouo equalia nisi altero extremorum augmentato vel diminuto: sed omnis motus importat relationem mouentis ad motum que relative opponuntur. ergo ipse est motus esse nouum nisi preceat aliquid mutatio vel in mouente vel in moto: sicut quod unum appropinquet ad alterum vel aliquid aliud habens. ergo ante omnem motum est motus. et sic motus est ab eterno et mobile et mundus. et hec est ratio philosophi in octavo physice. ¶ **S**ecundo illud cuius motus quantumque est: et quantumque quiescit reducit ad aliquem motum continuum qui semper est: quod huius successio nis est ex vicissitudine motus et quietis non potest esse causa aliquid eodem modo se habens: quod idem modo se habens semper facit idem. ergo patet quod causa huius vicissitudinis sit aliquis motus qui non est semper. et sic patet quod beat aliquem motum precedentem: et cum non sit abire in infinitum oportet deuenire ad aliquem motum qui semper est. et sic idem quod prius. et hec ratio est commentariorum in octavo physice. ¶ **I**dem potest ostendi ex philosophi. Inducitur etiam hac ratione commentariorum in septimo. meta. ad ostendendum quod si mundus esset factus oporteret quod hic mundus esset pars alterius mundi: cuius motu accideret variatio in mundo isto siue in vicissitudine motus et quietis: siue in vicissitudine ne esse et non esse. ¶ **P**rimo generatio unius est corruptio alterius: sed nihil corrumpitur nisi generetur prius. ergo ante omnem generationem est generatio: et ante omnem corruptionem corruptio: sed hec non potuerunt esse nisi mundo existente. ergo mundus semper fuit. et hec est ratio philosophi in primo de generatione. ¶ **I**dem potest ostendi ex parte ipsius mouentis vel agentis. omnis enim actio vel motus que est ab agente vel mouente non moto oportet quod sit semper: sed prius agens vel mouens est oino immobile. ergo oportet quod actio eius et motus eius sit semper. ¶ **P**rima sic probatur. omne quod agit vel mouet postquam non agebat vel mouebat: educitur de potentia in actum: quia unumquodque agit secundum id quod est in actu. unde si agit postquam non agebat: oportet quod sit aliquid in actu in eo quod prius erat in potentia: sed omne quod educitur de potentia in actum mouetur. ergo omne quod agit postquam non agebat mouetur. et hec ratio potest extrahi ex verbis philosophi in octavo physice. ¶ **P**rimo deus autem est agens per voluntatem aut per necessitate nature.

si per necessitate nature cum talia sint determinata ad unum: oportet quod ab eo semper idem fiat. Unum si ab eo mundus est aliquando factus necesse est mundum esse eternum. si autem agens per voluntatem. omnis autem voluntas non incipit agere de nouo nisi aliquis motus fiat in volente vel ab aliquo impediente quod prius erat et postmodum cessat: vel ex eo quod excitatur nunc et non prius aliquo inducente ad agendum quod prius non inducebat. cum ergo voluntas dei immobiliter eadem maneat videtur quod non incipiat de nouo agere. et ista ratio conuertitur philosophi in octavo physice. et Augustini. et Commentariorum. ¶ **P**rimo omnis volens quandoque agere et quandoque non agere oportet quod imaginetur tempus post tempus discernendo tempus in quo vult agere a tempore in quo non vult agere. Sed imaginari tempus post tempus sequitur mutationem vel ipsius imaginationis vel saltem imaginati: quod successio temporis causatur a successione motus. ut patet ex quarto physice. ergo impossibile est quod voluntas incipiat aliquem nouum motum agere quem non precedat alius motus. et hec est ratio Commentariorum in octavo physice. ¶ **P**rimo omnis voluntas efficiendi statim producit effectum nisi desit aliquid illi voluto quod sibi postmodum adueniat: sicut si modo habeam voluntatem faciendi ignem cras quando erit frigus. modo isti voluto deus est presentia frigoris: qua adueniente statim faciam ignem: si possumus: nisi ad hoc aliquid aliud desit. Sed deus habuit voluntatem eternam faciendi mundum. alias esset mutabilis. ergo impossibile est quod ab eterno non fecerit mundum nisi per hoc quod aliquid mundo deesset: quod postmodum adueniret: sed non potuit aduenire nisi per actionem aliquam. ergo oportet quod ante hoc de nouo factus precedat aliquid actio mutationem faciens: et ita a voluntate eterna nunquam procedat aliquid nouum nisi motu mediante eterno. ergo oportet mundum eternum semper fuisse. et hec est ratio Commentariorum ibidem.

§ Contra. Deus autem est causa substantie mundi aut non sed motus eius tantum. Si motus tantum ergo eius substantia non est creata. ergo est primus principium: et sic erunt plura prima principia et plura increata: quod supra improbatum est. si autem est causa substantie celi dans esse celo: cum omne quod recipit esse ab aliquo sequatur ipsum in duratione: videtur quod mundus non semper fuerit. ¶ **P**reterea. omne creatum est ex nihilo factum: sed omne quod est ex nihilo factum est ens postquam fuit nihil. cum non sit simul ens et non ens. ergo oportet quod celus prius non fuerit et postmodum fuerit. et sic totus mundus. ¶ **P**rimo si mundus fuit ab eterno. ergo infiniti dies precesserunt diem istum: sed infinita non est transire. ergo nunquam fuisset deuenire ad hunc diem quod falsum est. ergo ratio. ¶ **P**reterea cuiusque potest fieri additio isto potest esse aliquid maius vel plus: sed diebus qui precesserunt potest fieri dierum additio. ergo tempus preteritum potest esse maius quam sit: sed infinito non est maius nec potest esse. ergo tempus preteritum non est infinitum. ¶ **P**reterea. si mundus fuit ab eterno. ergo et generatio fuit ab eterno tam hominum quam animalium: sed omnis generatio habet generans et generatum: generans autem est causa efficiens generati. et sic in causis efficientibus est procedere in infinitum: quod est impossibile: ut probatur in secundo meta. ergo impossibile est generationem semper fuisse et mundum. ¶ **P**rimo si mundus semper fuit: homines semper fuerunt. ergo infiniti homines sunt mortui ante nos: sed homines moriente non moritur anima eius sed manet. ergo modo sunt infinite anime in actu a corporibus absolute: sed impossibile est infinitum esse in actu: ut in tertio physice. probatur. ergo impossibile est mundum semper fuisse. ¶ **P**rimo impossibile est aliquid deo egparari: sed si mundus semper fuisset egpararet deo in duratione. ergo hoc est impossibile. ¶ **P**rimo nulla virtus finita est ad operandum infinitum: sed virtus celi est virtus finita. cum magnitudo eius

finita sit: et impossibile sit a magnitudine finita esse virtutem infinitam. et impossibile est quod motus eius fuerit in tempore infinito. et si impossibile est ut esse eius tempore infinito duraverit: quod duratio rei non excedit virtutem quam habet ad esse: et sic igitur patet quod. ¶ Nullus dubitat quin deus non precedat mundum. sed in deo idem est natura et duratio sua. et duratio deus mundum precedit. et mundus non fuit ab eterno.

Respondeo

ad hoc: quod circa hanc questionem est triplex positiō. prima est philosophorum qui dixerunt quod non solum deus est ab eterno: sed et alie res: sed differenter: quod quidam ante Aristotelem posuerunt: quod mundus est generabilis et corruptibilis. et quod ita est de toto universo: sicut de aliquo particulari alicuius spiritus: cuius unum individuum corrumpitur et aliud generatur. et hoc fuit opinio Empedoclis. Alii dixerunt quod res fuerunt generantes tempore infinito: et per itellum ceperunt moveri extrahentes et segregantes unum ab alio. et hoc fuit opinio Anaxagore. Alii dixerunt quod res ab eterno movebantur motu inordinato: et postea reducte sunt ad ordinem: vel casu: sicut ponit Democritus: quod corpora indivisibilia ex se mobilia casu adunata sunt ad invicem. vel a creatore. et hoc ponit Plato: ut dicitur in 3. celi et mundi. Alii dixerunt: quod res fuerunt ab eterno secundum illud ordinem quo modo sunt. et ista est opinio Aristotelem. et omnium philosophorum sequentium ipsum. et hoc opinio iterum predictas probabilior est: tamen omnes sunt falsae et hereticæ. ¶ Secunda positiō est dicentium quod mundus incepit esse postquam non fuerat: et si hoc est propter deum. et quod deus non potuit mundum ab eterno facere: non ex impotencia eius: sed quia mundus ab eterno fieri non potuit: cum sit creatus. volunt etiam quod mundum incepisse non solum fide teneamus: sed etiam demonstratione probemus. ¶ Tertia positiō est dicentium: quod omne quod est propter deum incepit esse: sed tamen deus potuit res ab eterno produxisse: ita quod mundum incepisse non potuit demonstrari: sed per revelationem divinam esse habitum et creditum. et hoc positiō in initio auctoritati Gregorii. quod dicitur. quod quidam prophetia est de preterito: sicut Moyses prophetavit cum dixit. In principio creavit deus. et tunc. et huius positiōis consecutio: quod non credo quod a nobis possit sumi ratio demonstrativa ad hoc: sicut nec ad trinitatem: quibus trinitatem non esse sit impossibile. et hoc ostendit debilitas rationum quod ad hoc inducuntur per demonstrationibus: quod omnes a philosophis tenentur eternitatem mundi posite sunt et solute. et ideo potius in derisionem quam in confirmationem fidei vertuntur si quis talibus rationibus iniquis philosophos novitatem mundi probare intendere. ¶ Dico igitur quod ad neutram partem questionis sunt demonstrationes: sed probabiles vel sophistice rationes ad utrumque. Et hoc significat verba philosophi dicentis in primo topicorum. quod sunt quidam problema: de quibus rationem non habemus: ut verum mundus sit eternus. unde hoc ipse demonstrare nunquam intendit: quod per se suo modo procedit: quod videlicet hanc questionem tractat semper adiungit aliquam persuasionem vel ex opinione plurium vel approbatione rationum: quod nullo modo ad demonstrandum pertinet. Causa autem quare demonstrari non potest ista: quia natura rei variatur secundum quod est in esse perfecto: et secundum quod est in primo suo fieri secundum quod exit a causa: sicut alia natura est hominis iam nati: et eius secundum quod est adhuc in materno utero. Unde si quis ex conditionibus hominis nati et perfecti vellet argumētari de conditionibus eius secundum quod est imperfectus in utero matris ex his decipere: sicut narrat rabi Moyses de quodam puero qui mortua matre cum esset paucorum mensium: et nutritus fuisset in quadam insula solitaria: pueriēns ad annos discretionis: quod fuit a quodam an homines essent facti: et quomodo. cui cum exponeret ordinem natiuitatis humane obiecit puer hoc esse impossibile asserens: quia homo nisi respiceret et comederet et superflua expelleret nec per unum diem vivere poterat. unde nec in utero matris per novem menses vivere poterat. ¶ Si errat quod ex modo fiendi res in mundo iam perfecto volunt necessitate vel impossibilitate inceptionis mundi ostendere: quod quod nunc incipit esse incipit per motum. unde omnes quod moventur precedat durationem. omnes et quod precedat materia et quod sint dietates. et hec omnia non sunt necessaria in pro-

gressu universi esse a deo.

Ad primum

ad hoc: quod omne quod materia est ingenita et incorruptibilis. non tamen sequitur quod semper fuerit: quia incepit esse non per generationem ex aliquo: sed omnino ex nihilo et similiter posset deficere si deus vellet: cuius voluntate materie: et toti mundo esse coicatur. ¶ Et similiter omnem est ad 2^m quod illa ratio precedit de inceptione per generationem et motum. unde illa est ratio contra Empedocle et alios: quod posuerunt celum generari. ¶ Ad 3^m omnem: quod potentia quod nunc est in celo ad durationem non mensurat ad determinatum tempus. unde per eam in ante et post potuit infinito tempore esse si eam semper habuisset. sed hanc potentiam durationis non semper habuit: sed voluntate divina in sua creatione sibi tradita est. ¶ Ad 4^m omnem: quod ante creationem mundi non fuit vacuum sicut neque post. vacuum enim non est tamen negatio sed privatio. unde ad positionem vacuum operari ponere locum vel dimensionem separatas sicut ponentes vacuum dicebant. quorum nullum ponimus ante mundum. Et si dicatur: quod possibile erat ante factionem mundi mundum futurum esse ubi nunc est. omnem ad hoc quod non erat nisi in parte agentis: ut supra dictum est. ¶ Ad 5^m omnem: quod illa ratio est circularis quod sic per se per philosophum per philosophum et posterius in motu est prius et posterius in tempore. unde quod omne nunc sit finis prioris et posterioris philosophum: supponit quod omne momentum motus sequatur quendam motum: et procedat quendam. unde dico quod propositio illa non potest probari nisi ex suppositione eius quod per eam concluditur. et ideo per se non est demonstratio. ¶ Ad 6^m omnem: quod nunc nunquam intelligit ut stans: sed semper ut fluens. non autem ut fluens a priori nisi motus precedat: sed in posterius. nec iterum in posterius sed a priori nisi motus sequatur. unde si nunc sequeretur vel precederet motus. nunc non esset nunc. et hoc per philosophum in motu particulari et sensibili incipit: cuius quolibet momentum est fluens: et tamen aliquid est primum: et aliquid ultimum secundum terminum a quo et in quem. ¶ Ad 7^m omnem: quod deus precedit mundum non tamen natura: sed est duratio: non tamen durationem temporis: sed eternitatis: quia ante mundum non fuit tempus in rerum natura existens sed imaginatione tamen: quia nunc imaginamur huius tempore finito ex parte ante deum potuisse multos annos addidisse: quibus omnibus presens esset eternitas. et secundum hoc dicitur quod deus potuit prius facere mundum quam fecerit et maiorem et plures. ¶ Ad octavum omnem: quod novitas reionis contingit non ex mutatione movens: sed ex mutatione mobilis ut large mutatio sumatur per creationem que per priorem mutatio non est: ut dictum est supra. unde motum celi precedit creatio eius ad minus natura. creationem autem non precedit aliquid mutatio: cum sit ex nihilo ente simpliciter. Si tamen supponeretur quod et celi extiteret antequam moveri cepisset adhuc ratio non precederet: quia intelligendum est quod duplex est relatio. quidam est relatio absoluta: sicut in omnibus quod sunt ad aliquid secundum esse: ut prius et posterior. et talis relatio non efficitur nova nisi per acquisitionem illius: in quo reio fundatur. unde si acquiratur per motum: talis relatio sequitur motum: sicut similitudo unius ad alterum sequitur alterationem in qualitate: supra quam fundatur relatio. Si autem acquiratur per creationem sequitur creationem sicut similitudo creature ad deum fundatur super bonitatem quod per creationem acquiratur per quam creatura deo assimilatur. quidam autem relatio sunt que simul important relationem et fundamentum reionis. Novitas autem talium relationum exigit acquisitionem illius rei quod significatur per nomen: sicut ipsius habitus quod est scia. et si est de reione: quam importat nomen mori quod efficitur nova per acquisitionem ipsius mori a movente in mobili. ¶ Ad 9^m omnem: quod hoc vicissitudinis: quod quicquid mundus non fuit: et postmodum fuit: non est causa efficiens aliquis motus: sed aliquid res semper eodem modo se habens. scilicet voluntas divina quod ab eterno fuit. de hoc quod mundum in esse post non esse exiret. Et si diceretur quod idem semper facit idem: dico quod verum est si accipiat agens secundum propriam rationem quod producit determinate hunc effectum: sicut autem agens naturale determinat per formam propriam ut nunc sequitur actio nisi secundum convenientiam ad formam ill-

lam ita agens voluntariū determinat ad actionē p pposi-
tum voluntatis. vñ si voluntas nō sit impediibilis nec mo-
bilis: nō sequit̃ effectus nisi fm hoc q voluntas pposuit. r
B est verū q voluntas dīna in hoc q semp est eadē semper
fac illud qd ab eterno voluit: qz nunq̃ cassat̃. non tñ fac vt
sua volita semp sint: qz B ipse nō vult. vñ si hoc faceret: qz
faceret illud qd ipse nō vult eēt simile ac si calor faceret fri-
gus. ¶ Ad 10^m dōm: q pma idiuina gnābilius r corrupti-
bilitas nō pderūt in eē per gnōnem: s3 p creationē. r iō nō
opz qdam preexistisse. ex qbus creata sint: vt sic in infinitū
habeat. ¶ Ad 11^m dōm: q est duplex agēs. quoddā p neces-
sitate nāe: r istud determinat ad actionē per illud qd est in
nā eius. vñ impossibile est q incipiat agere nisi per hoc qd
educit de potentia ad actum vel essentiali vel accidentali.
Aliud est agens per voluntatē: et in hoc distinguēdū est q
quoddā agit actione media que nō est eēntia ipsius operātis:
et in talib⁹ nō potest sequi effectus nouus sine noua actio-
ne. et nouitas actionis fac aliquā mutationē in agente. put
est exiens de ocio in actum: vt in scō de aia. dī. Quoddā
q sine actione media vel instrō et tale agens est deus. vñ
de suūz velle est sua actio: et sic suūz velle est eternū: ita r
actio. nō tamē effectus sequit̃ nisi fm formā volūtatis que
pponit sic vel sic facere et ideo nō exit de potentia in actū
sed effectus qui erat in p^o agente efficitur actū ens. ¶ Ad
duodecimū dōm: q in oībus illis que agunt̃ propter fines
qui est extra voluntatem volūtatis regulat̃ fm illum finē.
vñ fm ea q impediunt r iunāt ad finēz vult qñz agere r qñz
non agere: sed voluntas dei non dedit esse ipsi vniuerso p
pter alium finem exitem extra volūtates eius sic nec mo-
uer ppter alium finem: vt philosophi concedunt: qz nobi-
lius non agit ppter vilius se. r ideo non opz ex hoc q non
semper agit q habeat aliquid iducēs r retrahens nisi de-
terminationē volūtatis sue: que ex sapia sua omnē sensum
excedente procedit. ¶ Ad 13^m dicēdū: q intellectus diui-
nus itelligit omnia simul: r ideo ex hoc q itelligit presen-
tia huius temporis r illius: non est aliqua mutatio in intel-
lectu eius: licz hoc non possit cōtingere in intellectu nostro:
et iō p3 q rō sophistica est. similr nec ponit̃ aliquis motus
ex pre rei imagine: qz deus noluit facere vniuersum post
aliquod tempus: qz tempus ante non erat nisi imaginatūz
vt prius dictum est. ¶ Ad quartūdecimū dicēdū:
q voluntas diuina non ab eterno produxit vniuersum: qz
aliquid deerat ipsi volito. hoc enim quod volito potest in-
telligi deesse: ppter quod differunt: est proportio ipsius ad
finem: sic voluntas hominis differt sumere medicinā quā
do medicina non est proportionata sanitati hominis. r sic
dico q ipsi vniuerso q fieret ab eterno deerat proportio
ad finem: que est voluntas diuina. hoc enīz voluit deus vt
haberet esse post nō esse sicut natura ita r duratione r si ab
eterno fuisset hoc sibi defuisset. vñ de non fuisset proportio
naturā diuine volūtati: que est finis eius. Et quia ad ratio-
nes in contrarium factas: quas dixi demonstrationes non
esse inueniuntur philosophorūz responsiones: ideo quāuis
verum cōcludant: ad eas etiā respondendū est fm q ipsi
phī respondēt: ne alicui disputati cōtra tenentes eternita-
tem mundi ex improviso occurrāt.

Ad primūz ergo dicendū: q sicut dicit Lōmenta-
tor in li^o de substantia orbis. aristoteles
nunquā intendit q deus esset causa motus celi tātum: sed
etiā q esset causa substantie eius dans sibi esse. cu3 enim sit
finite virtutis: eo q corpus est indiget aliquo agente infini-
te virtutis: a quo r perpetuitatez motus habeat r perpetui-
tatem essendi: sicut motum r esse: non tamen ex hoc sequi-
tur q precedat duratione: quia nō est dans esse per motū:
sed per influentiam eternam: fm q scientia eius est causa

rerum: r ex hoc q scit ab eterno: r vult sequi res ab eter-
no esse: sicut ex hoc q sol est ab eterno: sequit̃ q radius ei⁹
ab eterno sit. ¶ Ad secundūz respondet Auicē. in sua meta-
physica. dicit enim omnes res a deo creatas esse: r q crea-
tio est ex nihilo vel eius quod habet esse post nihil: s3 hoc
potest intelligi dupliciter: vel q designet ordo duratōis.
r sic fm eum falsum est. aut q designetur ordo nature. r
sic verum est. vñ cuiq̃ enim est pū fm naturam illud qd
est ei ex se: qz id quod est ei ab alio: quolibet autem res pre-
ter deum habet esse ab alio. ergo oportet q fm naturam
suam esset non ens: nisi a deo esse haberet: sicut etiāz dicit
Gregorius. q omnia in nihilum deciderēt: nisi ea manus
omnipotentis contineret: r ita non esse quod ex se habz na-
turaliter est pū qz esse quod ab alio habet: r si non dura-
tione: r per hunc modum concedunt̃ a phīs res a deo crea-
te r facte. ¶ Ad tertium dicēdū. q infinitum esse actu
impossibile est: sed infinitū esse per successionē non est im-
possibile: infiniti autem sic considerati quodlibet acceptū
finitum est: transiēs autem non potest intelligi: nisi ex ali-
quo determinato ad aliquod determinatūz: r ita quodcū-
qz tēpus determinatūz accipiat̃ semper ab illo tempore ad
istud est finitum tēpus: r ita est deuenire ad presens tem-
pus. ¶ Ut potest dici q tempus preteritū est ex parte ante-
riori infinitum: r ex posteriori finitum: tēpus autem futu-
rum: ecōtrario: vñ cuiq̃ autem ex parte illa qua finitum
est: est ponere terminum r pncipium vel finē. vñ de hoc
q infinitum est tēpus pteritū ex parte anteriori: s3 eos
sequit̃ q non habeat pncipiū sed finē. r ideo sequitur q si
homo incipiat numerare a die isto: non poterit numerādo
peruenire ad pñū diez: r ecōtrario sequit̃ de futuro. ¶ Ad
quartū dōz. q infinito nō sit additio fm suā totalē succe-
sionem qua infinitū est in potentia tātum accipientis. sed
alicui finito accepto in actu: r illo nihil prohibet aliquid
esse plus vel maius. r q h ratio sit sophistica p3. qz tollit
etiā infinitū in additione numeroz. vt si sic dicat. alique
spēs numeroz sunt excedētes denariūz: que non excedūt
centenarium. ergo plures species excedūt denariūz q cē-
tenarium: r ita cum infinite excedūt centenarium erit ali-
quid maius infinito. p3 ergo q excessus r additio r tran-
situs non est nisi respectu alicuius in actu vel in re existen-
tis vel actu p intellectu vel ymaginationē accepte. vñ de
has rōnes sufficiēt pbat q nō sit infinitū in actu nec hoc
est necessariū ad eternitatē mundi: r iste solutiōes accipiū-
tur ex verbis phī. 3. phisicorū. ¶ Ad quintūz dicēdū. q eū-
dem effectum pcedere causas infinitas per se vel essentia
liter est impossibile: sed accidentaliter est possibile (hoc ē
dictum) aliquem effectum: de cuius ratione sit q proce-
dat a causis infinitis est impossibile. sed causas illas: qua-
rum multiplicatio nihil interest ad effectum: accidit effe-
ctui esse infinitas. verbi gratia. ad esse cultelli exigunt̃ per
se alique cause mouētes: sicut faber r instrumentum. r hē
infinita est impossibile. quia ex hoc sequeret̃ infinita esse
simul actu. sed q cultellus sit factus a quodā fabro sene:
qui multoties instrumēta sua renouauit: sequit̃ multitudi-
nem successiuam instrumētōz: hoc est per accidēs: r nihil
prohibet esse infinita instrumēta precedētia istum cultel-
lum: si faber fuisset ab eterno. r similiter est in generatiōe
animalis: quia semē patris est causa mouēs instrumētale
respectu virtutis solis: r quia huiusmodi instrumēta que
sunt cause secūde: generant̃ r corrumpunt̃: accidit q sunt
infinitē: r per istum etiā modū accidit q dies infiniti pre-
cesserint etiā istum diē: qz substantia solis ab eterno est fm
eos r circulatio eius quolibet finita. r hāc rōne ponit Lō-
mentator in 8° phisicorū. ¶ Ad sextūz dicēdū. q illa
obiectio inter alias fortior est: sed ad hāc rīdet algazel in

Distin. I.

sua meta. ubi diuidit ens p finitū & infinitum & pcedit infini-
tas aīas esse in actu: & hoc est p accis: qz aīe rōnales exute
a corpib⁹ nō hnt depēdētā adinuicē. sed cōmētator rīdet
qz aīe nō remanēt plures post corp⁹: sed ex oib⁹ manet vna
tū. vt infra patebit. vñ nisi h positio quā ponit in 3° de aīa.
pmo improbare: rō ptra eū nō cluderet. & hāc ē rōnem
tāgit rabbi Moyses ostēdēs pdictā rōnē nō eē demōstra-
tionē. ¶ Ad septimū dōm. qz etiā si mundus semp fuisse
nō equaret deo in duratione: qz duratio diuina que ē eter-
nitas est tota simul: nō aut duratio mūdi que successione
tēporis variat. & hāc ponit Boetius in 5° de consolatione.
¶ Ad octauū dōm. qz in celo nō est potētia ad eēs: s; ad vbi
tū s; p hūm: & ideo nō pōt dici qz potētia ad eē sit finita vñ
finita: s; p^o ad vbi finita est: nec tñ o3 qz mot⁹ localis cui
corrīdet hec potētia sit finit⁹: qz mot⁹ est infinit⁹ duratiōe
ab infinitate virtutis mouentis a qua fluit mot⁹ i mobile: & h
est rō Cōmētatoris in. ii. meta. tñ hoc qd dicit qz h3 poten-
tiam ad esse intelligendum est ad acquirendum esse per
motum: habet tamen virtutem vel potentiam ad esse. vt
dicitur. in p cel. & mun. et hec virtus finita est: sed acquiri-
tur duratio infinita ab agente separato infinito vt ipemet
in libro de substantia orbis dicit. ¶ Ad nonū dicēdum.
qz duratio dei que est eternitas eius & natura ipsius sunt
vna res: & tamen distinguuntur ratione vel modo signifi-
candi: quia natura significat quandam causalitatem pro-
ut dicitur natura motus principium: duratio autem signi-
ficat quandam permanentiam. & ideo si accipitur pre-
eminētia nature diuine: & durationis ad creaturam vt
vtrūq; est res quedam: inuenietur eadem preeminen-
tia. sicut enim natura diuina pcedit creaturam dignita-
te & causalitate. ita & duratio diuina eisdem modis crea-
turam pcedit: non tamen oportet si deus pcedit mun-
dum per modum nature vt significat cum dicitur natu-
raliter pcedit mūdum: qz etiam mundum pcedit per
modum durationis: vt significatur: cum dicitur deus du-
ratione pcedit mūdum cum nō sit idēz modus significā-
di nature & durationis: et similr solunt multae alie files
obiectiones. vt in pmo libro dictū est.

¶ Utrum conueniēter exponitur in pncipio creauit deus
celū & terrā. i. in filio.

VI.

Ad sextum sic proceditur. Videtur qz
inconueniēter exponatur
in principio creauit deus celum & terram. i. in
filio. Pater enim est principium totius diui-
nitatis. vt August. dicit. ergo per principium
appropriatē debet intelligi pater. ¶ Preterea. vt in pmo
libro dictum est: ex ipso dicitur ppter patrem. in ipso pro-
pter spiritū sanctum. ergo per hoc qd dicitur. in principio
intelligitur spiritus sanctus: & non filius. ¶ Itēz videtur
qz inconueniēter dicatur: in principio temporis: quia tē-
pus adiacet motui firmamenti: sed firmamentū factum
est secūda die. ergo principium temporis fuit post creatio-
nem celi & terre: & ita non in principio tēporis creata sunt.
¶ Preterea. tempus est vnum de quattuor pmo creatis
sed tempus non est creatū in pncipio tēporis: quia tēpus
sic esset in indiuisibili quod est impossibile. ergo nec celū
nec terra. ¶ Item videtur qz inconueniēter dicatur in
principio. i. ante omnia: quia sicut dicitur in libro de cau-
sis: prima rerum creatarum est esse: & non est ante ipsum
creatum aliud: sed celum & terra non sunt suū esse. ergo
ante celū & terrā aliqd creatū est. ¶ Preterea. ecclesiasti-
ci. is. dicit. Qui viuit in eternū creauit oīa simul. ergo ce-
lum et terra nō sunt ante omnia creata. ¶ Preterea. celū
et angelus sunt simul facta. vt infra dices. ergo non ante
omnia celū et terra facta sunt.

Questio I.

Respondeo dicendo: qz triplex expositio posita cō-
ueniens est fm sanctos: per quā multi-
plex error excludit. per pma excludit error: per quā multi-
tis plura pncipia: qz in pncipio vno effectiuo: & non in pluri-
bus res facte dñr. per scdaz excludit error eternitatis mū-
di: in hoc qz mūdus pncipiū duratiōis hñe ponit. per tertiā
excludit error ponētū visibilia a dō creata mediāte spūa-
li creatura in hoc qd ponit celū & terrā eē pmo creata.

Ad primūz g dōm: qz rō pncipij effectiui appropria-
tur patri: s; rō pncipij exemplaris per
modum artis appropriat filio qui est sapientia & ars patris
¶ Ad scdm dōm: qz esse in. sic in continente & saluante ap-
propriat spiritui sancto ppter appropriatum bonitatis: sed
esse in. per modum quo artificiatum est in arte & res in sua
similitudine appropriatur filio. ¶ Ad tertium dōm: qz fm
illaz opinionem que ponit omnia simul creata in materia
informi dicuntur res create in principio temporis: qd men-
surat motum primi mobilis: non sicut in mensurante crea-
tione: sed sicut in adiacente creationi: quia simul fuerunt
rerum creatio & temporis principium: sed fm aliaz opinio-
nem: que ponit res formatas per temporum successionem
non intelligitur de tempore qd est mensura illius motus: s; de
tēpore qd est numerus illius vicissitudinis: quia esse mū-
di succedit ad non esse eiusdem vel fm alios sumit temp⁹
pro euo qd simul cum celo & terra creatum est. ¶ Ad quar-
tum dōm: qz sicut numerus non numerat alio numero: ita
nec tempus alio tempore mensuratur nec fieri eius: cū suū
esse totum sit in fieri. vnde incipit in principio tēporis non
sicut in mensurante esse eius: sed sic in eo a quo incipit eius
productio: vt animalis a corde: & domus a fundamēto: & li-
nee a puncto. ¶ Ad quintum dicendum: qz loquitur philo-
sophus de ordine nature prout animal prius homine dicit
& non de ordine durationis: non enī fuit esse celi & terre an-
te ipsa tempora. ¶ Ad sextum dicitur. qz intelliguntur fm
vnam opinionē oīa simul creata non in speciebus suis: sed
in materia informi: sed fm alios dicunt omnia creata siml
ē in formis ppyis: s; tunc hec ante alia creata dicunt: nō
duratione: sed nature ordine fm qz in via generationis est
incompletum ante completum. hec tamen infra magis in-
quirent. ¶ Ad septimūz dicendum: qz per celum etiam in-
telligit angelica nā q in celis bitare dñ. & p terrā itellr tota
nā gnābiliū & corruptibiliū. ¶ Expō text⁹.

Lato nāqz rē. Sciēdū qz in b^o plato ex-
rauit: qz posuit formas exēplares p
se subsistētes eē itellz dñū: & n3 ipsas n3 mās a
deo eē hñe (Arist. 1° 12). ¶ Vñ ipse tēgere po-
sitionē ei⁹: qz ipse ponit tria pñ^a in p phy. mām:
formam & priuationem. ¶ P. ipse ponit non solum causas
effectiuas: exemplares que intelligit per principium ope-
ratorum: sed etiā cām finalem. ¶ P. fm ipz formz & agēs
et finis incidunt in idēz: vt in scdo physic. dicit. et ita vide-
tur tantum duo principia posuisse. ¶ Ad qd dicendum: qz
Aristo. non errauit in ponendo plura pncipia: qz posuit eē
oīum tātum a pmo pncipio dependere: & ita relinquit vñū
esse pñm pncipium: errauit autem in positione eternita-
tis mundi. ¶ Ad pñm ergo dōm: qz puatio ab eo non po-
nitur p se pncipium: sed per accidēs nec in esse rei: s; in fieri
tñ. ¶ Ad aliud dōm: qz fm ipm pñm pncipium agens: &
vltimus finis reducunt vt idēz numero: vt p3 in. ii. meta.
vbi ponit qz pñm pncipium mouēs mouet vt desideratū ab
oib⁹. forma autē que est pars rei nō ponit ab eo in idēz nu-
mero icidere cū agente: s; in idēz spē vel similitudine. ex
quo sequit qz sit vñū pncipium pñm extra rem qd est agēs et
exemplar & finis. et duo que sunt ptes rei. s. forma & mās
ab illo pmo pncipio producuntur.

Credam⁹ igit⁹ rez creatarū celestīū vel terre-
striū: visibīlīū vel invisibīlīū cām nō ēē nisi bo-
nitatē creatoris q̄ ē deus vn⁹ ⁊ verus. Cui⁹ tā-
ta ē bonitas: vt sūme bonus beatitudinis sue q̄
eternalī br̄is ē: alios velit ēē p̄icipes: quā vi-
dit ⁊ cōicari posse ⁊ minui oīno nō posse. Ill⁹
idē igit⁹ bon⁹ qd̄ ip̄e erat: ⁊ quo br̄is erat: sola
bonitate ⁊ nō necessitate alijs cōicare voluit:
quia sūme bōi erat p̄desse velle: ⁊ oīpotentis-
simi noceri nō posse.

Quare rōnalis creatura scā sit.

Et qz nō valet ei⁹ br̄itudinis p̄iceps
existere alijs nisi p̄ intelligentiā que
quāto magis itelligit tāto plen⁹ h̄i:
fecit de⁹ rōnalē creaturā q̄ sūmū bo-
nū itelligeret: ⁊ itelligēdo amaret: ⁊ amando
possideret ac possidendo frueret. Eāqz b̄ mō
distitit: vt ps̄ i sui puritate p̄māeret: nec corpi
vniret. s. āgeli. ps̄ corpi vniret. s. aīe. Disticta ē
itaqz rōnalis creatura i incorpēam ⁊ corpēaz.
Et incorpēa qd̄ ē āgel⁹: corpēa x̄o bō vocat⁹ ex
aīa rōali ⁊ carne subsistens. p̄ditio ergo rōna-
lis creature p̄imā cāz h̄iū dei bōitatē.

Quare creatus sit homo vel angelus.

Et qz si q̄rit q̄re creatus sit bō vel
angelus: breuī s̄mone r̄nderi pōt pp̄
bonitatē eius. An̄ Aug. in libro de
doctrina xp̄iana: qz bonus ē deus su-
mus: ⁊ inq̄tū sumus boni sumus.

Ad quid creata sit rationalis creatura.

Et si q̄rit ad qd̄ creata sit rōnal⁹ crea-
tura: r̄ndet⁹ ad laudādū deū: ad fruē-
dū ei⁹: ad fruēdū eo: in qb⁹ p̄ficiat ip̄a:
nō de⁹. Deus enī p̄fct⁹ ⁊ sūma bo-
nitate plen⁹: nec augeri p̄t nec minui. Qz ergo
rōnalis creatura scā ē a deo: referēdū ē ad crea-
toris bonitatē: ⁊ ad creature vtilitatē.

Breuissima responsio cū queritur quare vel
ad quid facta sit rōnalis creatura.

Et si q̄rit q̄re vlt⁹ ad qd̄ scā sit rōnal⁹
creatura: breuissime r̄nderi p̄t pp̄ter
dei bonitatē ⁊ suā vtilitatē. Vtile nē
pe ip̄i ē seruire deo ⁊ frui eo. Sc̄is
ergo āgelus siue bō pp̄ deū dī esse: nō qz crea-
tor deus ⁊ sūme br̄is: alterutrus idiguerit of-
ficio: qui bonorū n̄orū nō eget. sed vbi seruiret
ei ac frueretur eo: cui fruire regnare ē. In hoc
enī p̄ficiat fruens: non ille cui seruitur.

Si sc̄ fact⁹ est bō vt deo frueret:
sic mūdus vt seruiret homini.

Et si sc̄is ē bō pp̄ter deū. i. vt ei frui-
ret: ita mūdus sc̄is ē pp̄ter hoīez vt

ei seruiret. Positus est ergo homo in medio
vt ⁊ ei frueret: ⁊ ip̄e frueret: vt acciperet vtriqz:
⁊ resunderet totū ad bonum hoīs: ⁊ qd̄ accepit
obsequiū: ⁊ qd̄ ip̄edit. Ita. n. voluit deus sibi
ab hoīe frui: vt ea seruitute non deus: sed bō
seruēs iuuaretur. Et voluit vt mūdus frueret
hoī: ⁊ exinde sibi iuuaret homo. Totū igit⁹ bo-
nū hoīs erat: ⁊ qd̄ sc̄m ē pp̄ ip̄z: ⁊ propter qd̄
sc̄is ē ip̄e. Q̄ia enī vt ait ap̄ls n̄ra sunt. s. ⁊ su-
periora ⁊ eq̄lia ⁊ inferiora. Supiora qd̄ ē no-
stra sunt. s. ad p̄fruehdū: vt deus trinitas. Eq̄-
lia ad p̄uiendū. s. āgeli. qui ⁊ si modo nobis
sunt supiores: in futuro erunt equales: qz ⁊ mo-
do n̄stri sūt: qz ad vsum nobis sunt. Sic res
d̄noy dicitur ēē famulorū nō d̄no: sed quia
sunt ad vsum eorū. Ip̄sqz āgeli in q̄busdam
scripture locis nobis seruire dicitur: dum p̄-
pter in ministeriū mittuntur.

Quādo aliquādo dī in scriptura homo factus
est pp̄ reparationem angelici casus.

Et homine quoqz in scriptura inter-
dum reperitur qd̄ factus sit pp̄ repa-
rationem angelice ruine: qd̄ non ita ē
intelligendū quasi nō fuisset bō sc̄is
si nō peccasset angelus: sed qz iter alias cās p̄-
cipuas hec ē nō nulla extitit. N̄stra igit⁹ sunt
supiora ⁊ equalia nostra ē sūt inferiora. quia
ad seruendū nobis facta.

Quā ita sit bō institut⁹. s. vt aīa sit vnita corpi.

Sed et queri cū maioris dignitatis ēē
videret aīa si absqz corpe permāssisset
cur vnita sit corpi. Ad qd̄ primo dici
pōt: qz deus voluit ⁊ volūtatē ei⁹ cā
querenda non ē. Secūdo autē dici pōt: quia iō
deus voluit cā corpi vniri vt in humana con-
ditiōe cōsideret nouū exemplū beate vnionis
que ē inter deum ⁊ spiritum: in qua diligit⁹ ex
toto corde: ⁊ videtur facie ad faciem. N̄da-
ret enim creatura se non posse vniri creatori
suo tanta propinquitatē: vt eum tota mēte di-
ligeret ⁊ cognosceret: nisi videret spiritus qui
est excellentissima creatura tam infime. i. car-
ni que de terra est in tanta dilectione vniri: vt
non valeat artari ad hoc vt velit eam relinque-
re sicut apostolus ostendit dicens. N̄olu-
m⁹ corpore expoliari: s̄ superuestiri: per quod
ostenditur spiritum creatum spiritui increa-
to ineffabili amore vniri. N̄ro exemplo
igitur future societatis que inter deum ⁊ spi-
ritum rationalem in glorificatione eiusdem
perficienda erat: animam corporeis indumē-
tis: et terrenis m̄sionibus copulauit: luteaqz
b

Distin. I.

Questio. I.

mā fecit ad vite sensuz vegetare: vt sciret hō qz si potuit de^o tā disparē nām corpīs z aīe in federatiōez vnā z i amicitiaz tantā cōiungere: nequaquā ei impossibile futurū: rōnalis creature humilitatē: l3 longe inferiorē ad sue glie pti- pationē sublimare. Qz g^o pro exemplo rōnalis spūs in pte vsqz ad pfortiū terreni corpīs hu- miliat^o ē: ne forte in b^o nimis de pssus videret: addidit dei puidētia: vt postmodū cū eodem corpe glificato ad pfortiū illoz qui in sua per- stiterāt puritate sublimaret. At qd min^o ex di- spositiōe creatoris sui acceperat pditus: postmo- dū per grām eiusdē acciperet glificat^o. sic ergo pditōr de^o rōnāles spūs varia sorte p arbitrio voluntatis sue disponēs: illis quos in sua puri- tate reliquerat: sursum in celo māfione: illis vero quos corpib^o terrenis sociauerat: deorsum in terra bīratiōem pstituit: vtrūqz regulā propo- nēs obediētie: qten^o z illi ab eo vbi erāt nō ca- derēt: z isti ab eo vbi erāt ad id vbi nō erāt ascē- derēt. Fecit itaqz de^o boiem ex duplici substa- tia: corp^o de terra fungēs: aīam vero de nihilo faciēs. Jō āt vnite sūt aīe corporib^o: vt in eis deo famulātes maiorem mereant coronā.

Post sacramētū trinitatis de creatura tripti- ta ē agendū z prius de digniori. i. angelica.

Ex pmissis appet rōnalē creaturaz in angelicā z humanā fuisse distinctā: qz altera ē tota spūalis. i. angelica: al- tera v^o ex pte spūalis z ex pte corpo- ralis. i. hūana. Cū itaqz de his tractādū sit. s. d. spūali z corpali creatura. z de rōnali z de nō rōnali. p^o de rōnali z spūali. i. d. āgelis agēdū v^o: vt a p^ouitu creatoris ad cognitiōem creatu- re dignioris rō nra intēdat. Beinde ad cōfide- rationē corporee tā illius que ē rōnalis qz illi^o que nō ē rōnalis descēdat: vt trinitatis increate sacramētū tripartite creature ei^o pcretorum Atqz ptingentium sequatur documentum.

Diuisio textus.

Incho expitu rex a pmo p^o. Dic psequit^o ordinē eaz in vltimū finē. Et diui- dit in ptes tres. In p^oia oñdit finē vltimum creaturaz. In 2° ex fine oñdit creaturarum diuersitatē ibi (Et qz nō valz rē.) In 3° ex distinctiōe cō- cludit tractādū ordinē ibi (Ex pmissis appet rē) Scda diuidit in tres. In p^oia oñdit ordinē spūalis nāe in finē. In scda ordinē corporalis ibi (Et sicut scūs ē homo rē.) In tercia ordinē cōiuncti ex vtroqz ibi (Solet ēt qri rē) Circa primum duo facit. p^oio ex fine cōcludit spūalis nature institutionem. Scdo cōcludit ordinē ipsius in fi- nem ibi. (Ideoqz si querat rē) Et circa hoc tria facit. p^oio assignat finē ex pte agentis. scdo ex parte operis ibi. (Et si querit ad qd rē) Tercio cōiungit vtrūqz ibi (Luz g querit qre z cur. z sic factus est rē. Circa hoc duo facit.

Primo oñdit finē corpalis creature. Scdo excludit qdā dubitatōz ibi. (Et de boie quoqz rē.) Qd. I.

Incho quinqz arunt. p^oio v^o deo pue- niat agere pp fines. Scdo v^o finis oīuz sit dei bonitas. Tercio v^o oīa sint pp boiez scā. 4° pp qd hō ex aīa z corpe cōstitutus sit. Quinto v^o tali corpori anima eius vniri debuerit.

U^o deo cōpetat agere pp finē.

Ad primū sic pcedit. v^o q^o deo nō cō- petit agere pp fines. finis .n. est termin^o motus. vñ i his q carēt motu: si- cut in mathematicis: nō ē finis neqz bonū: vt in tercio meta. d^o s^o dō nō pducit res p motū vt p^ous dcm ē. g^o sibi nō cōpetit pp finē agere. C^o p. finis ē pfectio agētis. vñ sicut mā appetit formā: ita agēs finē: s^o deo nō ppetit ab aliquo pfici: cū sit p^omū mouēs z pfectio sūma. ergo nō agit pp finē. C^o p. vñcuiqz agētī pp finem meli^o ē sūū opus eē qz nō esse: qz p illud finē psequit^o: vt p^o inducēdo i singulis: s^o nō meli^o: imo idifferens ē deo vtrū creature sint vel nō sint: qz bonoz n^oz nō eget. ergo nō agit pp finē. C^o p. actio eius ē vltimus finis rez: qz ē sua suba: s^o finis vltimi nō ē aliquis alius finis. ergo videtur q actio eius non sit propter finem.

S3 contra oē agens qd nō agit pp finē aliqū opus eius ē vanū: s^o dei opa nō sūt b^o. vñ i p^o. d^o. Nūqd vane. n. rē. Ergo agit pp finē. C^o p. s^o p^o m^o 2° meta. Oē agens p intellectū agit pp finē: s^o deus est b^o: cū sua sciētia sit causa rerum. ergo rē.

Respondeo dōz q^o agere aliqd pp fines est dupli- citer: vel pp finē opis vel pp finē ope- rātis. finis operis ē hoc ad qd opus ordinatū ē ab agēte: z hoc d^o rō operis. finis autē operātis est quē pncipalr ope- rans intēdit. vñ finis operis pōt eē in alio: s^o finis operātī semp est i ipso: sicut p^o i edificatore q lapides aggregat: ad pponēdus eos. qz ista p^o i qua pstitit forma domus est fi- nis opis: s^o vtilitas q puenit ex hoc operātī ē finis ex pte agētis: cū aut oē opus diuinū i finē quēdā ordinatū sit: cō- stat q ex pte opis deus pp finē agit: s^o qz finis opis semp reducitur i finē operātis. iō o^o q etiaz ex pte operātis finis actiōis eius p^oideret q est bonū ipsius i ipso. Sciēdū ē g q ager b^o mō ē dupl^o. v^o pp p^oideriū finis. v^o pp amorē fi- nis: desideriū. n. ē rei nō hite: s^o amor ē rei que h^o vt Aug. dicit. z iō oī creature puenit agere pp desiderium finis: qz vñcuiqz creature acgrit bonū ab alio qd ex se nō h^o: sed deo cōpetit agere pp amorē finis cui^o bonitati nihil addi pōt. Ipse. n. bonitatē suā pfecte amat: z ex b^o vult q boni- tas sua multiplicet p modū: q polis ē: ex sui. s. silitudie ex quo puenit vtilitas creature: iquātū silitudinē diuine boni- tatis recipit. z iō d^o i l^o q deus fecit creaturā pp bonita- tē suā: p^oiderādo finē operātis: z pp vtilitatē creature p^o derādo finē opis. z pp hoc ēt dicit Aug. q iquātū de^o ē bo- nus sum^o. z Dio. dicit i. 4. ca. de diuinis noibus: q diuin^o amor nō dimisit cum sine germine esse.

Ad primū ergo dōz q^o finē diuī. sicut est duplex agēs: qdā qd agit p motū sic nāle: z qdā qd agit sine motu dādo eē: ita duplex ē bonū: qdā acgritū p motū: z b^o ē tñ i reb^o nālib^o: z qdā acgritū sine motu i recipiēdo influētiā agētī sine motu: z tale ē bonū ēt i reb^o imobilib^o. C^o Ad 2° dōz. q illd qd agit pp p^oideriū finis h^o finē ex se q pficiē. b^o āt nō puenit deo q agit ppter amorē finis: qz ipsemet ē sibi finis a se habitus z amatus: z iō dicimus q diuina voluntas nō est pfecta quodā alio sed seipsa: qz ipsa volūtas est bonitas. C^o Ad 3° dōz. q oē id qd agit ppter desideriū finis per actiōez suā ordinatur

ad cōsecutiōez desiderati. vñ opz q apud euz differat an sit vl' n sit suū opus. Nō at apud eū q agit pp finis amorē qz nō agit ad acquirēdū aliquod bonū. ¶ Ad 4^m dōz. q actio diuina ē essentia eius z ex hac parte nō qritur finis eius: sed ex parte illa q effectū creature cōicat.

¶ Utr creature sine propter bonitatem dei.

Secundum sic pcedit. videt q creature nō sint pp dei bonitatē. sicut. n. i pmo ce. z mun. dñr nihil mouet naturalr ppter illud qd cōseq n pōt. sed nulla res pōt cōseq diuinā bonitatē: quia ipa n recipit vt pfectio alicui creature vl' forma. g res n sunt ordinate naturaliter in ipsa. ¶ Preterea. in pmo ce. z mun. dñr. ois res est pp suā operationē: z res sempiterna vl' incorporealis ē pp sempiternalitatē sui eē. s3 eē rei z opatio nō ē cō ipsaz. g vt q n sint pp dei bonitatē q est a reb' sepata z impermixta. ¶ Preterea. omnis res pducit ab agere ppinquius fini qstūcūq pōt. sed qto aliqd est melius z diuturnius magis ad diuinā bōitatē accedit. g de fecit vñ quodq qstūcūq meli' potuit: z ab eterno si facere potuit. q cū falsa sint vt q bonitas dei creaturarum finis n sit. ¶ Preterea diuina bōitas ē sua bōitudo: s3 beatitudinis eius nō est capax nisi intellectual creatura vt in ista dñr. g nō ois creature finis ē diuina bonitas.

Sed contra. hoc pp qd res fit ē finis ei'. S3 sicut dñr puerbiorū. i6. vniuersa pp semet ipsuz operatus ē dñs. g videt q ipse sit finis oium. ¶ P. bonū h3 rōnē finis: vt i tertio meta. dñr. g z summū bonū h3 i deo rōnē finis vltimi: sed diuina bonitas ē sūma bonitas. g ipsa est vltimus reruz finis.

Respondeo dñm q finis z agens pportionatur adinuicē: sicut mā z forma. Vñ fm dñaz agētis ē dñia finis. Est aut duplex agēs. qdā qd sciipietū suū effectū ē pportioatū. vñ formā eiusdē spēi vl' rōnis i effectū iducit sicut i omnibus agētib' vniucis: vt ignis generat ignē: z dom' q ē i aia artificis causat domū q est i mā. quodā vō agēs nō ē pportioatū recipietū suū effectū. Vñ effect' nō cōsequit spēm agētis: sed aliquam similitudinē eius qntū pōt sic ē i oibus agētib' equiuoce. vt sol calefacere dñr. ita ē est duplex finis qdā pportioat' tus ei qd ē ad finē: z talis finis acquiri' vt perfectio i co qd ad finē ē. Sicut sanitas p opationē medicie. Est etiā qdā finis improporcionabiliter excedēs illud qd est ad finē: z hic nō acquiri' vt perfectio iherēs ei qd est ad finē: s3 aliq' similitudo ei'. z talis finis ē diuina bonitas in ifini tū creaturas excedēs: z iō n acgrif in creatura s3 se ita vt sit forma ei': s3 aliq' similitudo ei' q ē i picipatōe alicui bōitatis. z iō ois appetit' nature vel volūtatis tēdit in assilationē dñe bonitatis. z in ipsammet tenderet si esset possibilis hñ vt perfectō eēntialis q est forma rei. Sed tñ ipa met diuina bonitas pōt acgrī a creatura rōnali vt perfectio que est obiectū opationis inquātū rōnalis creatura possibilis est ad vidēdū z amādū deū. Et iō singulari mō deus ē finis i quē tēdit creatura rōnalis preter modum cōem quo tēdit in ipsuz ois creatura: inquātū. s. ois creatura desiderat aliqd bonū: qd ē similitudo quedam diuine bōitatis: z ex p3 q i oi bono sumū bonū dñsideratur.

Ad primū ergo dñm q quis res nō acgrat diuina bonitatē: tamē acgrat aliquā similitudinē eius: z ex hoc dñr finis. ¶ Ad 2^m dōz q ipsa operatio est vltima perfectio in qua res existit. habitus enī z potētia imperfectionē dñt. z ideo idē est rei esse propter suam operationē z ppter diuinaz bōitatez ad quā maxime accedit fm q maxime est in actu perfecto. similiter ēt ipsa sempiternitas essendi ē quedam assimilationē dñe bonita

tis. Et ppter ppetuitas specierū vocat a pñis diuinuz esse. ¶ Ad 3^m dñm q finis nō ē cā rei nisi fm q est i volūtate agentis. Et ideo ipsa bōitas diuina fm modū: z ordinē quo ē ab eo volūta ē finis rerū. Et ideo tūc vnaqueq res maxime ad suū finē accedit qñ imitatur diuinā voluntatē fm q de ipsa re dispositum est a deo. ¶ Ad 4^m dōz q cū bonitas dei sit finis rez ad ipsam res diuersimode se hñt. ipse. n. deus h3 eam pfecte fm suū esse vñ summe bonus ē: z ēt fm suā operationē qua perfecte eam cognoscit z amat. vnde beatus ē: qz beatitudo ē operatio perfecta fm pñm. creatura aut intellectualis nō attingit ad eam fm suū eē: vt ipsa sit summū bonū: sed fm opationē intel ligēdo z amādo eam. vnde pteps ē beatitudinis z n tñ bonitatis diuine. sed creatura irrationalis accedit ad eaz fm aliq' assimilationem qñis nō pertingat neq' secundū operationem neq' fm esse vnde ē particeps bōitatis sed non beatitudinis.

¶ Utr omnia sint facta propter boiem.

III.

Tertium sic pcedit. vt q: non oia sint facta ppter boiem: finis enim est intērus ab agēte: sed hūana nā nō pōt eē intēta a deo: qz nulli' intētio est ad hoc q est vilius se. ergo videtur q deus non fecit omnia propter homines. ¶ Preterea. sicut vniuersale agens nō est nisi primū agens ita vniuersalis finis n videtur esse nisi finis vltimus: sed homo non est finis vltimus creature: sed diuina bonitas vt dictū est. ergo nō est finis omnium creaturarū. ¶ Preterea. nō ē sapientis artificis facere multa z magna istrumēta ppter aliquod paruum: sed hūana natura est quasi qdā minimū i vniuerso. ergo vt ridiculū q totū vniuersum ppter hoīez factū sit. ¶ Preterea. illud qd nō iuuat ad id ppter qd fit est supfluum z inane: sed multa sunt i vniuerso q sunt homini nocina vt serpētes spine z h3 multa sūt ēt ex gbus nullū inuamētū habet sicut aliqui pīces in pfundo maris existētes. ergo cū nihil sit vanū in operibus dei: videtur q nō omnia propter hominē facta sint.

Sed contra est qd dicitur in scdo phy. q sum' et nos quodāmodo finis oīuz. ¶ Preterea. ordo vniuersi est finis totius creature. s3 in hoīe ē quedā similitudo ordinis vniuersi: vnde z mīoz mūdus dicitur: qz omnes nature quasi i homīe cōfluunt. ergo videtur q ipse sit quodāmodo finis omnium.

Respondeo dñm q finis alicuius rei dicitur dupliciter vel in quē tendit nāliter: vt ex eo q ad ipsum sicut ad finē ordinari dicit' vt vtilitatē aliquā consequatur s3 intētionē z ordinē agentis: vtroq autē modo homo finis creaturarū dicitur: z primus ex parte operis: sed secundus ex pte agentis: differenter tñ homo dicit' finis: z diuina bonitas: qz ex pte agētis diuina bonitas est finis rerū sicut vltimum intentum ab agente. sed natura hūana nō est intēta a deo quasi mouēs voluntatem eius: sed sicut ad cuius vtilitatē est ordinat' effectus eius. Ipse enim duplicē ordinē i vniuerso instituit: pncipalem. s. z secundariū. pncipalis est fm q res ordinatur in ipm: z secundarius est s3 q vna iuuat aliā i perueni endo ad similitudinē diuinā: vnde dicitur in xi. meta. q ordo partiū vniuersi adinuicem est pp illū ordinē qui ē in bonū vltimū: z sic dñr eē pp aliud omne illud ex q puenit ei vtilitas. Sed hoc cōtingit dupliciter: aut ita q illd ex quo prouēit alicui vtilitas nō h3 participationē diuine bōitatis nisi scōz ordinē eius ad hoc cui est vtile sicut sūt pres ad totū z accidentia ad subiectum que nō habēt eē absolutum: sed solum i altero: z talia nō essent nec fierēt nisi illud esset cui eis prouenit vtilitas sed quedā sūt que

Distin. I.

hinc participatōe dīne bōitātī absolutā ex q̄ pūit aliq̄ vtilitas alicui rei: et talia eēnt ēt si illud cui pūit ex eis vtilitas n̄ foret: et p̄ hūc modū dīr q̄ angeli et oēs creature p̄p bōiem a deo facte sūt: et sic ēt bō fact⁹ ē p̄p reparationem ruine angelice: q̄ b vtilitas cōsecuta ē: et a deo pūita et ordinata. Sicut ex pte opis ipse creature rēdūt i dīnā bōitātē: sicut i illud cui p se assimilari intēdūt: s̄ q̄ optimo assimilāt aliqd p hoc q̄ simile sit meliori sc̄: ideo oīs creatura corporalis rēdit in assimilationē creature intellectualis quātū pōr: q̄ altiori mō dīnā bonitatez cōsequit. Et p̄p b ēt forma humana. s̄ aīa rōnalis dīr eē finis vltimus intētus a nā inferiori: vt i 2° de aīa dīr.

Ad primum dōm q̄ bō nō ē mō dīr eē finis sic intētū ab agēte: q̄ b est rō finis vltimi et pncipalis: s̄ sicut ad qd ordinatū ē opus agētis alioquo mō: vt dictū est. **Ad 2°** dōm q̄ bō nō ē finis omnis creature sicut vltimo intētū ab oī creatura: s̄ sicut illud cui puenit vtilitas ex oī creatura: et hoc cōtingit p̄p cōdicationē ei⁹ cū oī creatura vt dīr Greg. **Ad 3°** dōm q̄ oīs creatura corporalis q̄rūcūq̄ sit magna quātitate: ē tñ inferior bōie rōne intellectus. Vñ nō ē incōueniēs. si oīs creatura talis ēt i assimilatiōe eius tendit: in quātū p hoc sūme bonitati assimilāt. S̄ angeli sūt nobiliores bōie s̄ cōdicationē nature. Vñ nō sūt p̄p hominē p̄dicto mō: s̄ solū sic ex qbus puenit hominī vtilitas sicut si dicere regē esse cōstitutū p̄p aliqū rusticū cui pūit vtilitas: pacis p̄p leges regis. **Ad 4°** dōm q̄ bō nō fuerit a pncipio hominī nociua. Sed postea p peccatū nociua sibi facta sūt ex qbus tñ aliqua vtilitas sibi puenit: dum p hoc humilior sit et talibus ēt vilib⁹ gloriā et sapiētiā dei cōsiderat. Et sic ēt i vtilitatē cedūt ea que i vsu opis eius nō veniunt: dū de eis aliqū cognitionē h̄z: vel in vniuersali: vt i particulari. Tñ auctoritas p̄b i 2° p̄b in p̄trariū iudicta intelligit de rebus artificialibus.

Utrū aīa rōnalis debeat vniri corpori.

III.

Ad quartū sic pcedit v̄ q̄ anima rōnalis corpori vniri nō debuit. Ea. n. q̄ sunt ad finē determinātur sū rōne finis: s̄ aīa rōnalis ē p̄p dīnā bōitātē et bonitatē. q̄ cū p corpus ipediat a p̄cipitatione dīne bōitūdinis: q̄ p opatiōes corporales impediūt aīa a cōtēplatione spūalius: v̄ q̄ corpi vniri non debuit. **Ad illud qd h̄z p se eē subsistēs nō vnif alteri nisi accidentaliter:** q̄ qd aduēit post eē cōpletū est accūs: sed aīa ē qdā i esse suo subsistēs alias post corpus remanere non posset. q̄ n̄ ē vnibilis vt ex ea et corpe fiat vnū eēntialiter. **Ad ea q̄ maxime distāt n̄ vnif nisi mīma cōiunctio:** s̄ aīa et corpus maxime distāt: vt i lra dīr. q̄ cū cōiunctio forme ad materiā sit s̄z maximā vnionē: v̄ q̄ aīa non sit corpori vnibilis sicut forma m̄ae. **Ad potētie aīe fluūt ab eēntia eius:** s̄ pncipiatū n̄ pōr eē simplicius pncipio a quo fluūt. Cū qdā potētia aīe nullius corporis actus sit vt intellectus et voluntas: v̄ q̄ nec essentia aīe rōnalis.

Sed contra. dīne bonitatis ē oēs gradus creaturarū vniuersi p̄plere. S̄ qdaz creature sunt pure corporales: qdā pure intellectuales. q̄ ad cōpletionē vniuersi opz eē creaturā ex corporali et intellectuāli nā cōpositā. **Ad intellectus possibilis ēm p̄b i tertio de aīa est sicut tabula i q̄ nihil est scriptū:** s̄ n̄ pōr p̄fici vt scribatur aliqd i eo nisi p spēs i sensibus receptas. q̄ oportet q̄ vnietur corpori organico sensibili.

Respondeo dōm q̄ cā finalis ipsius cōiunctionis aīe et corporis assignat i lra a magro sufficiēter. finis. n. pōr sumi vel ex pte agentis. vel ex pte ipsi⁹ opis. ex pte agētis. s̄ dei finis ē bōitas ei⁹ ēm q̄ cadit i voluntate ipsius volētis bōitātē suā i res diffundere. Et

Questio I.

b est pma rō quā magister assignat. Ex pte aut opis finis itētus ē ptingere i assimilationē dīne beatitudinis. b aut ē fm eē ei⁹ put ipsa cōiunctio aīe et corporis est qdā similitudo dīne bōitūdinis q̄ cōiungit spūs deo: et b ē scda rō quā assignat. Et ēt fm opationē: put. s̄ aīa p opatiōes q̄s i corpore exercet ad dīnā bōitūdinē accedit merēdo. et b ē 3^a rō.

Ad primum dōm q̄ si aīa nō eē corpi vnibilis tūc eē alteri n̄ae. vñ fm hāc nām quā h̄z n̄ pōt meli⁹ ad dīnā bōitātē accedere q̄ p b q̄ vnietur corpori. **Ad 2°** dōm q̄ qd aduēit rei subsistētī ita q̄ ex ipsius aduētū nouū eē p̄stuat: oī accidentaliter aduenire. q̄ vni⁹ rei nō pōt eē nisi vnū eē eēntiale. Vñ aliqd eē supueniēs erit accūtale: s̄z corpi adueniēs aīe trahit in p̄stū illi⁹ eē a quo aīa subsistere pōt. q̄ forma sūm eē m̄ae dat: quāuis alie forme n̄ pnt subsistere i illo eē sicut pōt aīa. **Ad 3°** dōm q̄ p̄p hāc obiectionē plato posuit vt Greg. nissenus narrat: q̄ aīa ē i corpe sicut motor i mobili: vt nauta i nauī: et n̄ sicut forma i m̄a: vñ dicebat q̄ bō nō ē aliqd ex aīa et corpore. Sed q̄ bō ē aīa vtēs corpe: et p̄p hoc ēt qdā q̄sierūt qdā media iter aīaz et corpi vt spm corporale aīam vegetabile et sensibile: et lucē: q̄b media: tibus aīa rōnalis corpori vnif: q̄ oīa absurda sūt s̄z p̄bā: et iprobata a p̄b in. s. meta. et iō dicim⁹ q̄ eēntia aīe rōnalis imēdiate: vnif corpori sicut forma m̄ae et figura cere: vt i scdo d aīa dicit. Sciēdū q̄ pueniētia aliquorū pōt attēdi duplī aut s̄z p̄p̄tates n̄ae. Et sic aīa. et corpi multū distāt. aut s̄z p̄p̄tates potētie ad actū: et sic aīa et corpi maxime pueniūt. Et ista pueniētia exigit ad b vt aliqd vnif alteri imēdiate vt forma. alias nec accūs subiecto: nec aliq̄ forma m̄ae vniret. cū accidēs et subiectū etiam sint i diuersis generib⁹: et m̄a sit potētia et forma sit act⁹. **Ad 4°** dōm q̄ i formis ē qdā grad⁹ nobilitat⁹ et quātū aliq̄ forma ē nobilior tāto plus materie predomiat⁹ vnde forma terre ē magl m̄alis q̄ forma aeris vel ignis. Inter aut oēs formas aīa rōnalis nobilior ē. vñ maxime pdomiat⁹ m̄ae. oē at qd vnif alteri vt vicēs et dominās sup illud h̄z effectū n̄ solū fm cōiunctionē sui ad alterū: sed et p se absolute: in quātū n̄ depēdet ad illud: cui vnif sic p̄z i igne cādele: cui lūm extēdit vltra ascēsiōē vaporis et calefactionē. vñ qdā vires ab aīa pūire pnt: q̄ sunt corporis act⁹: et qdā sūt ab organis corporib⁹ absolute: q̄uis enim essentia anime corpori vnif vt forma. nō tñ sicut forma m̄alis n̄ h̄is esse absolute: q̄ subsistere possit.

Utrū aīa hūana tali corpori debuerit vniri.

V.

Ad quintū sic pcedit v̄ q̄ tali corpori vniri n̄ debuit. Cū. n. forma p̄p̄tationē m̄ae nobilissime forme d̄bē nobilissimū corpi: s̄z corpi celeste ē nobilissimū corpi. q̄ v̄ q̄ corpori celesti d̄beat vni ri aīa q̄ ē nobilissima forma. **Ad simplicis forme magl p̄p̄tatiōē corpi simplex q̄ p̄positū:** s̄z aīa ē simplicissima forma. q̄ n̄ d̄z vniri p̄posito s̄z simplicī. **Ad corpi organici ē magl diffōme q̄ corpi hōgeneū:** s̄z aīa ē simplicissimū motor. q̄ cōp cui vnif sic mō d̄z eē hōgeneū et n̄ organici. **Ad q̄to cōp ē s̄btili⁹ tāto magl accedit ad nobilitatē for⁹ et p̄tinet.** s̄z ignis ē s̄btilissimū cōp: vñ i 2° d̄ gnō ne dīr q̄ h̄z plus d̄ spēs. q̄ v̄ q̄ ad min⁹ s̄z p̄dominiū. ignis d̄z eē i corpe aīato: cui d̄riū offit mot⁹ grauis quē habz. vñ qd q̄. n. mouet motū p̄diant i ipoyt i p̄ d̄ ce. et m̄a. d̄ ē qd d̄r gen. p. Formauit d̄s hōies d̄ limo terre et c. Et b̄ ēt ad sensum videmus.

Sed p̄tra

Respondeo dōm q̄ oportuit talē formā. s̄ aīaz rōalē corpi b̄i p̄plexiōato vniri: cui rōnē assignat. Ad dicēs q̄ oī ordine p̄fibiū eē s̄z ordīes p̄fō nū. iter oēs at p̄fōes illa ē nobi⁹ q̄ mouz ce. cui iter oēs alias p̄fē maxie aīa rōalē assimilāt. et iō cōp oī q̄ sit s̄līmū

celo: de nobilitate aut corporis celestis est quod non habet triu: unde quantum plus corpus separatur a trietate: similis celo efficitur: sed aut non potest esse in gradibus et corruptibilibus hoc modo quod a trietate omnimode absoluatur. scilicet calido et frigido. scilicet per quod inueniuntur ad medium: quod medium neutrum extremorum est actus: et ideo illud corpus quod venit ad maximam equalitatem mixtionis est similitudo celo: et tale corpus dicitur esse corpus humanum: et inde est quod dicitur de anima quod homo habet meliorem tactum ceteris animalibus: et quanto est melioris tactus tanto est melioris intellectus: quod subtilitas tactus sequitur equalitatem complexionis. Insuper enim tactus debet esse in potestatem respectu suorum sensibilibus sicut medium: et non per accidens sicut perilla est per albidum et nigrum: ut in eodem libro dicitur.

Ad primum quod dicitur quod corpus celeste est nobilior quam corpus humanum: et perfectio sua est nobilior quam anima humana. Sed sic dicitur commentator in libro de substantia orbis corpus celeste non est gradabile neque corruptibile sicut corpus humanum: et ideo non indiget perfectione terminante ipsum sensificando et vegetando: sed quod moueat ipsum in loco: et quicquid sit virtus illa siue deus siue angelus est superior in natura quam anima humana quod est motor corporis humani: et compositio celi quam compositio corporis humani. Ad secundum dicitur quod corpora simplicia maxime remouentur a similitudine celi in quantum in eis non est habere triu cum intentione: et ideo corpori tali anima rationalis uniri non debuit.

Ad tertium dicitur quod anima rationalis quis sit simplex in essentia: non est multiplex in potestatis et operationibus: et ideo oportet quod corpus suum multa habeat organa ad diuersas operationes apta: et per hoc natura dedit homini manus: quod plurimas operationes facere potest: et per hoc est quanto anima est minus nobilis requirit minorem diuersitatem in organis: sicut per se in plantis et in animalibus animalibus. Ad quartum dicitur quod dicitur quod est quanto plus habet de spiritu et de qualitatibus actiuis tanto plus habet de virtute agendi: unde non posset fieri adequatio nisi de elemento magis mali esset plus finem quantitatem vel maius. Sed oportet quod corpus humanum finem quantitatem habet plus de terrestri: quis non finem quantitatem: quod in corpore viuo dicitur calidum. unde in libro de anima dicitur quod nihil est sensibile sine calore: et quod calor ignis est in se ipso actus. et quod grauitas et leuitas que sunt principia motus localis consequuntur quantitatem materiam. ideo motus grauis appetit in corpore humano. Intellegendo amaretur. Dicitur posset quatuor que se finem ordinem habent. Intellectus enim finem apprehensionem boni gignit amorem amor autem unit amato: et quodammodo illud suum esse facit possidere. et ex hac coniunctione sequitur delectatio que perficit rationem fruitionis: cetera ex predictis manifesta sunt.

Que consideranda sunt de angelis. Distin. II.

De angelica itaque natura. hec prius consideranda sunt: quando creata fuerit: et ubi et qualis facta sit dum primo conderetur. Deinde qualis effecta auersione quorundam et conuersione quorundam. De excellentia quoque et ordinibus: et donorum differentia: et de officiis ac nominibus: alijsque pluribus aliqua dicenda sunt.

Quando facti sunt angeli: prius dicit in quouidentur sibi obuiare auctoritates.

Quedam auctoritates innuere videntur quod ante omnem creaturam creati sunt angeli. Unde illud. Prius omnium creata est sapientia: quod intelligitur de angelica natura: que in scriptura sepe vita sapientia: et lux dicitur. Nam sapientia illa que deus est: creata non est.

filius enim sapientia prius est genita: non facta nec creata: et tota trinitas una sapientia non est que facta nec creata est: nec genita: nec procedens. De angelica ergo vita illud accipiendum est: de quo dicit scriptura quod facta est. scilicet primo omnium. Sed rursus alia scriptura dicit. In principio creauit deus celum et terram. Et in prophetia. Initio tu domine terrarum fundasti: et opera mea. t. i. c. Et videtur quedam contrarietas oriri ex assertionibus istis. Nam si primo omnium creata est sapientia omnia post ipsam facta videtur: et ita prius ipsam facta videtur celum et terra: et ipsa facta ante celum et terram. Iterum si in principio creauit deus celum et terram: nihil factum est ante celum et terram. ergo nec ipsa sapientia facta ante celum et terram. Cum ergo hec contraria videantur: nec in diuina scriptura fas sit sentire aliquid esse contrarietatis: requiramus intelligentiam veritatis.

Quid sit tenendum docet premissas auctoritates determinans.

Videtur itaque hoc esse tenendum quod simul creata est spiritualis creatura. id est angelica et corporalis. Secundum quod potest accipi illud Salomonis. Qui viuunt in eternum creauit omnia filii. id est spiritualis et corporales nature: et ita non prius tempore creati sunt angeli quam illa corporalis materia quatuor elementorum: et tamen prius omnium creata est sapientia: quod et si tempore non precedit: precedit tamen dignitate.

Quod simul creata fuerit corporalis et spiritualis creatura.

Nod autem si creata fuerit spiritualis corporalisque creatura Augustinus super Genesim apte ostendit dicens. Per celum et terram spiritalem corporalemque creaturam intelligi: et hec creata in principio. scilicet tempore vel in principio. quia primo facta sunt.

Quod nihil factum est ante celum et terram nec est tempus cum tempore enim creata sunt: sed non ex tempore.

Nate ea enim nihil factum est: nec est tempus factum est ante spiritalem. id est angelicam naturam: et ante corporalem. id est materiam illam quatuor elementorum confusam. Illa enim cum tempore creata sunt. nec ex tempore: nec in tempore. sicut nec tempus in tempore creatum est: quod non fuit tempus antequam esset celum et terra. Unde Augustinus in libro de trinitate dicit quod deus fuit dominus antequam esset tempus et non in tempore cepit esse dominus quod dominus fuit tempus quando esse cepit tempus: nec utique tempus cepit esse in tempore: quia non erat tempus antequam inciperet tempus.

Quod simul cum tempore et cum mundo cepit corporalis et spiritualis creatura.